

Sisekaitseakadeemia

Päästekolledž

Joonas Poom

RK180

**KAGU-EESTI KÜLAVANEMA ROLL KOGUKONNA
TURVALISUSE TAGAMISEL**

Lõputöö

Juhendaja:

Kärt Reitel, PhD

Kaasjuhendaja:

Kairi Pruul, MA

Tallinn 2021

ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut: Päästekolledž	Kaitsmise kuu ja aasta: Juuni 2021
Töö pealkiri eesti keeles: Kagu-Eesti külavanema roll kogukonna turvalisuse tagamisel	
Töö pealkiri võõrkeeles: The role of the village elder of South-Eastern Estonia in ensuring the security of the community	
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada Kagu-Eesti külavanemate rolliootus kogukonna turvalisuse tagamisel ja teha ettepanekud külavanema rolli selgepiiriliseks kirjeldamiseks. Töös uuritakse külavanema teadlikkust kogukonna hädaolukorra valmis olekust, koostöö tegemist kohaliku omavalitsusega, koostöö teostamist teiste külavanematega. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitas autor kolm uurimusülesannet: (1) analüüsida ja süstematiseerida külavanema ja kogukonna olemust; (2) kaardistada Kagu-Eesti külavanemate rolliootus kogukonna turvalisuse tagamisel hädaolukorraks valmistumisel; (3) sünteesida teooriat ja uuringu tulemusi ning teha järeldusi ja ettepanekuid külavanema rolli kirjeldamiseks hädaolukordadeks valmistumisel.</p> <p>Antud uuringu tulemuste põhjal tegi autor ettepanekud külavanematele: (1) külavanem peab tegema tihedamat koostööd kogukonnaga, selgitamaks välja kogukonna turvalisust mõjutavaid tegureid (nii objektid, loodusnähtused, inimesed jne); (2) moodustada küla aktiivgrupp ehk kogukonnakogu, saavutamaks parem koostöö KOV-ga. Samuti on kogukonnakogul õigus oma külade tegevuseks taotleda valla eelarvest toetust, avaldada arvamust ja teha ettepanekuid kohalikule omavalitsusele piirkonda puudutavates küsimustes; (3) propageerida oma kogukonnas MTÜ Eesti Naabrivalvega ühinemist, mis tagaks erinevate soodustuste ja programmide abil turvalisema elukeskkonna; (4) tõhustada koostööd erinevate partneritega (nt KOV, Päästeamet, ohtlike hoonete omanikud). Tihedama koostöö tulemusel saab tagada turvalisema keskkonna, ohtlike hoonete ligipääsu piiramise ja ohtlike veekogude märgistamise.</p>	
Lisad:	
Võtmesõnad: kogukond, külavanem, kohalik omavalitsus, koostöö.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: community, village elder, local government, cooperation.	
Säilitamise koht:	
Töö autor: (<i>nimi</i>) Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri:	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Kärt Reitel	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Kairi Pruul	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži instituudi juhataja: Häli Allas	direktor / Allkiri

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS.....	6
1. KOGUKONNA TEGEVUS JA TURVALISUS	9
1.1. Kogukondliku tegevuse teoreetiline raamistik	9
1.2. Kogukonna turvalisus	12
1.3. Külavanema koostöö riigiasutustega ja kogukonnaga.....	16
2. KÜLAVANEMATE ROLLIOOTUSE UURING	20
2.1. Uurimismetoodika ja valim	20
2.2. Andmete kogumine ja analüüs	21
2.3. Järeldused ja ettepanekud	35
KOKKUVÕTE.....	38
SUMMARY	40
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	41
LISAD	46

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Kaasamine – otsuste langetamine ja ellu viimine koostöös teiste isikutega, arvestades kõikide osapoolte huve (Kübar & Hinsberg, 2014, lk. 7)

Kogukond – kohaliku kogukonna moodustavad seal elavad ja tegutsevad perekonnad, sõpruskonnad, seltsid, korteriühistud, ettevõtted, kohalikud omavalitsused ja muud kohalikul tasandil tegutsevad organisatsioonid. (Vihma & Lippus, 2016, lk. 4)

KOV – kohalik omavalitsus on põhiseaduses sätestatud omavalitsusüksuse – valla või linna – demokraatlikult moodustatud võimuorganite õigus, võime ja kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes valla- või linnaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna arengu iseärasusi. (Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, 2020)

Küla – vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seadusele on asustusüksusteks asula ja asum. Asula on vallasisene territoriaalsus, mis jaguneb küladeks, alevikeks, aleviteks ja vallasisesteks linnadeks. (Noorkõiv, 2016, lk. 5)

Külavanem – aleviku- või külavanem (edaspidi külavanem) on külaelanike ning nende ühiste huvide esindaja, kes juhendab oma tegevuses küla ühistest seisukohtadest, küla ja vallaarengukavast, riigi ja kohaliku omavalitsuse õigusaktidest. (Noorkõiv, 2016, lk. 5)

Päästeamet - päästeamet on Siseministeriumi alluvusse kuuluv valitsusasutus, kes tegutseb seaduste ning teistest õigusaktide alusel, teeb riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sündi seaduse alusel, ulatusel ja korras. (Päästeameti põhimäärus, 2017)

Rolliootus – psühholoogias rollile vastav oodatav käitumisviis. (Kumar, 2013, p. 6)

Turvalisus – isiku objektiivne kindlustatus ning subjektiivne turvatunne, mis koosneb seega majanduslikust, sotsiaalsest, kultuurilisest jms heaolust. (Vihma & Lippus, 2016, lk. 4)

Vabatahtlik tegevus – enda aja, energia, töö, teadmiste ja oskuste jagamine vabast tahtest ning sellest rahalist või materiaalset tasu saamata. Vabatahtlikud inimesed tegutsevad avalikes

huvides, kohaliku kogukonna ja ühiskonna heaks. Vabatahtlik tegevus võib olla enda poolt algatatud ehk iseseisev või osavõtmise mõne organisatsiooni algatatud vabatahtlikest tegevustest. (Käger, Luring, Pertšjonok, Kaldur & Nahkur, 2019, lk. 5)

Külaelanik – isik, kes elab alaliselt külas või omab külas kinnisvara (Proos, et al., 2008, lk. 6)

SISSEJUHATUS

Külavanem on kohaliku küla kogukonna elanike ning ühiste huvide esindaja, kes tegutseb kogukonna ühiste eesmärkide nimel, lähtudes küla ja valla arengukavast. Oma töös järgib külavanem riigi õigusakte ja teeb kohaliku omavalitsusega koostööd. Külavanem on küla kogukonna algatuste eestvedaja, külaelanike abistaja ja hädaolukorra puhul olukorra lahendaja ja nõustaja. Külavanem on organisaaator ehk motivaator kogukonna arenguprotsessis, ta on isik, kes kasutab erinevaid suunavaid meetmeid ja abistab kohalikku elanikkonda. Olles eestvedaja, motiveerib ta kogukonna elanikke osalema aktiivselt ühiskondlikes töodes. Külavanem kui kaasaja, kes viib kogukonna arendust läbi koostöös KOV-ga, planeerib küla jaoks vajalikke arenguga projekte. Seega on külavanema rolliks olla abistav isik, kes taotleb kogukonnale projektide toel vajalikke infrastruktuuri objekte ja hooneid, mis toetavad kogukonna kaasaegset arengut. Külavanemal kui küla kogukonna juhendajal peab olema hea suhtlemisoskus nii probleemidele lahenduste leidmisel kui ka küla esindades. Kogukonna juhendaja peab oskama märgata küla kaasajastamise vajadusi ning sellest lähtuvalt täiustada arenguprogramme. Külavanemal kui kogukonna juhil on oluline roll küla turvalisuse arendamisel ja rakendamisel. (Kahar, Asse, Nasrullah, Akib & Saslam, 2019, p. 1060; Proos, et al., 2008, lk. 6)

Kogukonna turvalisus sõltub koostööst, sest külade, külavanemate ja liidrite tähtsus kohaliku elu juhtimisel suureneb. (Eesti Külaliikumine Kodukant, 2014, lk. 13) Hea koostöö ja partnerlus on kogukonna tasakaalu hoidmisel tähtsal kohal ning kui on olemas probleeme arusaadavalt mõistvad inimesed ja nende ühine soov olukorda paremaks muuta, siis on oluline tagada ka keskkonna toetus (nt seadusandlik ja ametkondlik toetus, juba toimivate lahenduste propageerimine). (Luht, 2014, lk. 22)

Uue haldusreformi jõustumisel aastal 2017. toimus väiksemate haldusüksuste liitumine, mis muutis vallad suuremaks ja elu muutus rohkem linna- ning asulate keskuste põhiseks. Rahvatiku vananemisest ja linnastumisest tingitud muutest pole paljudes külades enam aktiivseid noori, kes külaelu edasi viiks. Sealjuures on halvenenud ka eluliste teenuste kättesaadavus (perearst, haridusasutused, apteek, postiteenus jne.).

Haldusreformi seaduse eesmärk oli toetada kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse kasvu kvaliteetsete avalike teenuste pakkumisel, piirkondade arengueelduste kasutamisel, konkurentsivõime suurendamisel ja ühtlasema piirkondliku arengu tagamisel. Selle eesmärgi elluviimiseks nähakse käesoleva haldusreformi seadusega ette valdade ja linnade haldusterritoriaalse korralduse muutmine, mille tulemusena peavad kohaliku omavalitsuse üksused olema võimelised iseseisvalt korraldama ja juhtima kohalikku elu ning täitma seadusest tulenevaid ülesandeid. Haldusreformi rakendamisel lähtutakse ka riigivalitsemise reformi eesmärkidest riigihalduse korrastamisel, milleks on avalike teenuste hea kvaliteedi ja kättesaadavuse tagamine ning kulude kokkuhoid. (Haldusreformi seadus, 2016)

Lõputöö **aktuaalsus** seisneb selles, et omavalitsuste ühinemisel tekkinud olukorras, kus külavanematelt oodatakse kogukonna turvalisuse tagamiseks järjest suuremat panust.

On tekkinud olukord, kus valla külade arv on suur, kuid neis kõigis pole külavanemaid. Kuid Covid-19 pandeemia olukorras on külade elanike seas kasvanud eluks vajalike vahendite ja teenuste nõudlus ning ka kättesaadavus, milles külavanemal on aktiivne nõustav ja abistav roll. (Eesti Külaliikumine Kodukant, 2020; Dassieu & Sourial, 2021, p. 1)

Lõputöö **uudsus**: autorile teadaolevalt pole varem uuritud külavanema rolliootust turvalisuse tagamisel kogukonnas Eesti näitel. Tartu Ülikoolis kaitstud lõputöö uuris külavanema rolli ning selle muutust enne ja pärast ühinemisi, kuid ei keskendunud kogukonna turvalisusele (Ristmäe, 2017). Tallinna Tehnikaülikoolis kaitstud bakalaureusetöö keskendus piirkondade probleemikaardistusele (Klamp, 2020). Sisekaitseakadeemias on kogukonna ja turvalisuse tööd keskendunud piirkonna politseinike ning vabatahtlike päästjate ülesannete ning töökorraldusele (Peiponen, 2010; Uuetoa, 2020).

Lõputöö **uurimisprobleem**: Kuidas tunnetavad külavanemad oma rolli kogukonna turvalisuse tagamisel?

Uurimisprobleemi lahendamiseks püstitati järgmised **uurimisküsimused**:

1. Millist rolli mängib külavanem kogukonna turvalisuse tagamisel?
2. Millised kitsaskohad on külavanema ja KOV koostöös kogukonna turvalisuse parendamiseks?

Lõputöö **eesmärk** on välja selgitada Kagu-Eesti külavanemate rolliootus kogukonna turvalisuse tagamisel ja teha ettepanekud külavanema rolli selgepiiriliseks kirjeldamiseks hädaolukordadeks valmistumisel. Selle saavutamiseks on autor püstitanud järgmised **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida ja süstematiseerida külavanema ja kogukonna olemust.
2. Kaardistada Kagu-Eesti külavanemate rolliootus kogukonna turvalisuse tagamisel hädaolukorraks valmistumisel.
3. Sünteesida teooriat ja uuringu tulemusi ning teha järeldusi ja ettepanekuid külavanema rolli kirjeldamiseks hädaolukordadeks valmistumisel.

Lõputöös kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit, kus andmete kogumiseks kasutatakse töö autori poolt koostatud küsimustikku (*survey*). Küsimustik on uuritavatele küsimuste esitamine ja vastuste registreerimise vorm uurimisprobleemi lahendamise eesmärgil (Õunapuu, 2014, lk. 160).

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis annab töö autor ülevaate teoreetilistest lähtekohtadest, teeb järeldusi ning esitab tulemused. Teine peatükk koosneb uurimismetoodika selgitamistest ja põhjendustest, küsimustiku käigus kogutud andmete analüüsist ning järeldustest ja ettepanekutest.

1. KOGUKONNA TEGEVUS JA TURVALISUS

1.1. Kogukondliku tegevuse teoreetiline raamistik

Kohaliku kogukonna moodustavad seal elavad ja tegutsevad perekonnad, seltsid, korteriühistud, firmad, kohalikud omavalitsused ja erinevad kohaliku omavalitsuse territooriumil tegutsevad organisatsioonid. Kogukonna tegevuse mõju sotsiaalsele keskkonnale ja turvalisusele sõltub kogukondlikust kaasatusest. Edasiviivad tegevused kohalikul tasandil on sellised, kus osalevad riskirühmade eestkõnelejad. Kogukonna tegevuste planeerimisel ja elluviimisel tuleb lähtuda riskirühmade seisukohtadest, tagamaks nii kõigi kogukonna liikmete turvatunne. (Vihma & Lippus, 2016, lk. 4)

Linnastumisega on tekkinud maapiirkonnas elanike arvu vähenemine, aga on olemas mõned piirkonnad, kus rahva arvu kahanemine on peatunud või pöördunud kasvule (näiteks Muhemaal, Saaremaal, Setomaal, Rõuges jne). Rahva arvu kasv on tingitud tugevast kogukonna ja omavalitsuse algatustest uuselanike kogukonda elama kutsuda. (Kodukant, 2020, lk. 6)

Paikkonna uuringutest on välja tulnud murekohad, et kohalikud kogukonnad on hävinud majanduse ja kultuurilise globaliseerumise pärast. Nii poliitiline kui ka kultuuriline vastaseis on tekitanud soovi aidata kogukonna taastamist ja säilimist. Majandusearengu ümber reguleerimine rohkem säästvate toimingutega kogukonda toetaval viisil. Poliitiliste protsesside muutustega on kohaliku elanikkonna ja inimeste säilimine silmitsi väljakutsega määratleda kogukonna elu jätkusuutlikust ilma väliste ohtudeta. Kogukonna jaoks on tehtud erinevaid majandusstrateegiad, et tagada kohaliku elu areng muutuvast majanduslikus ja poliitilises riigi valitsemise olukorras. (Dalby & Mackenzie, 1997, p. 106)

Rahvaarvult suuremad kogukonnad on jätkusuutlikumad ja suudavad olemasolevaid ressursse kasutada. Seega oleneb turvalisuse tagamine ja arenemisvõimelisuse tase kogukonna suuruselt. Kogukonna rahvaarvust sõltub eesmärkide püstitamine ja täitmine ning elukvaliteedi edendamise edukus. (Smailes, 2002, pp. 81-93)

Kogukonna noored on elanikud, kes on osa kohalikest kogukonnast. Vanemate külaelanike seas on uskumisi, et noorte peamine olemus on kuulda, õppida ja järgida täiskasvanute nõuandeid.

Noortele on räägitud, et nende vaated, plaanid, soovid pole tähtsad ning neil puuduvad teadmised ja oskused kogukonna teemadel kohalike omavalitsus ametnikega kaasa rääkida. Täiskasvanud peaksid kohaliku kogukonna plaanide teostamisel ka noorte arvamusi kuulda võtma ning neid kaasama kogukonna arengusse. Ühiselt tehtud praktilised tööd aitavad noortel tunda end täisväärtuslike kogukonna liikmetena. Noorte ja vanemate elanike koostöö on innovatsioon kogukonna elu arendustöös. Noored elanikud on kohaliku elu edasivijjad kui nad jäävad kodukohta elama ja töötama. (Camino, 2000, pp. 18-19)

Kogukonna panus on pakkuda infot, mille alusel KOV-e ja kõrgema riigiasutuse juhid saavad kodanikest lähtuvaid otsuseid teha. Ühtse poliitika kujundamine loob õhkkonna, kus võetakse kuulda kodanike ettepanekuid ja ideid. Aktiivne kodaniku poolne kogukonna info jagamine KOV- le soodustab kohalikest vajadustest lähtuva poliitika kujundamist. (Michels & De Graaf, 2010, p. 488)

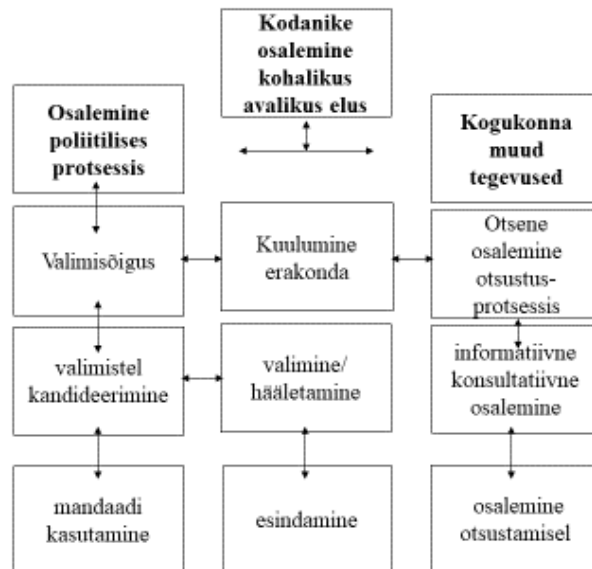
Küla elu edendamiseks on oluline teenuste kättesaadavus, sotsiaalne tugi ja kaasamine. Teenindusrikkad vallakeskused jäävad inimestele kaugeks. Uurimuses küla kui elukeskkonna mõjust tervisele, heaolule, juurdepääsust teenustele ja vanemate täiskasvanute sotsiaalsest kaasamisest näitas nende inimeste olulisust, kes korraldavad haridus- ja kultuuriüritusi, osalevad vabatahtlikus töös ning oskavad kasutada tehnoloogiat. (Graham, et al., 2014, pp. 1-7)

Kogukonna koostöö avaliku võimuga ja asutustega seisneb selles, millised on kogukonna suhted kohaliku omavalitsuse ametnikega ning teiste riigi asutustega. Oluline tegur on ka kogukonnas vastastikune austus, arusaam ja usaldus. Edukas koostöö kohaliku elu arengul saab toimida ainult oskusliku juhtimisega ja eesmärgi põhiselt kõigi elanike huve kaitstes. (Perrault, McClelland, Austin & Sieppert, 2011, p. 296)

Internetis on tehtud erinevaid kogukonna põhiseid kodulehekülgi, mille kasutajateks saavad olla kogukonda kuuluvad isikud. Kohaliku kogukonna veebilehe kasutajad saavad oma poolsete ideede või mõtete jagamisega olla abiks kogukonna probleemide lahendamisel. Portaaliid peavad olema läbipaistvad, ustavad, isiku privaatsust kaitsvad ja kasutajasõbralikud. (Chouhan, Laperriere, Aljallad, Kropczynski, Lipford, & Wisniewski, 2019, pp 26-27)

Külas olevad ettevõtted tagavad kohalikule kogukonnale töökohad ja kindla sissetuleku ja haigekassa poolt terviseabi. Kogukonna külafoorum internetis aitab jagada külaelanike mõtteid, ideid, infot ning kasvatab ühtekuuluvustunnet. (Srيرهeki, 2018, p. 9)

Kogukonna kodanike osalemine KOV töös juhtimises aitab luua demokraatliku valitsemismudelit. Kohaliku omavalitsuse poolne suurem vallakodanike kaasamine võimaldab elanikel oma kodukoha teenuste osutamisele kaasa rääkida (Joonis 1). Ei tohi alahinnata väikeste kogukondade soovi midagi ära teha. Kogukondade ühinemisel on võimalik palju rohkem korda viia oma kohaliku elu jaoks. (Skidmore, Bound & Lownsborough, 2006, pp. 61-62)

Joonis 1. Kodaniku osalemine kohaliku poliitilises elus (Siseministeerium, 2002)

Kohaliku kogukonna moodustavad seal elavad ja tegusevad inimesed. Kogukonna jätkusuutlik areng saab toimuda, kui koostöö KOV-ga on edukas ja sellega kaitstakse kõigi kogukonna elanike huve.

1.2. Kogukonna turvalisus

Kogukondlik turvalisus on lai mõiste ning hetkel puudub Eestis selle teemaline juriidiline reguleeritud seadus, aga on olemas arengukava, mis koordineerib kodanike turvalisuse teemat. Turvalisus näitab objektiivset kindlustust ning kohalike elanike seas subjektiivset turvatunnet. Turvalisus koosneb mitmetest teguritest näiteks majanduslikust, sotsiaalsest, kultuurilisest jms heaolu tekitavatest mõjudest. Turvalise õhkkonna loomine on keeruline ja see on terviklik protsess ning nõuab paljude asutuste ja kodanike panust. Kogukonna turvalisuse mudeliga soovitakse seda turvalisuse probleemi lahendada kohaliku omavalitsuse tasandil. (Vihma&Lippus,2016,lk. 4; Siseministeerium, 2015, lk. 3)

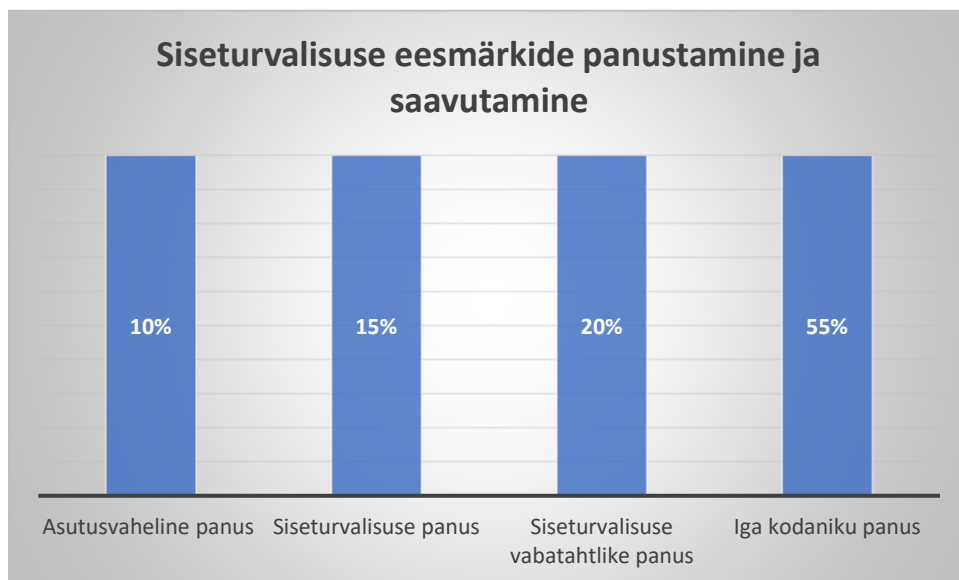
Kodanike turvalisust ja turvatunnet ei mõjuta ainult süütegude arv ega nende sisu. Turvalisus ei tohi olla üksnes Siseministeeriumi valitsemisala asutuste kohustuste tegevuses. Siseturvalisusel on tähtis roll ühiskonna stabiilsuse hoidmisel, sest on vaja märgata ja ennetada elanike stabiilsust ohustavaid tegureid. Rahvusvahelise tasandil on üleval pingeid, mis on tekitanud olukorrad, kus inimesed peavad olema valmis hädaolukordadeks ning riigi kaitsmiseks enne sõjaseisukorra väljakuulutamist. (Siseministeerium, 2015, lk. 3)

Inimeste rändevaldkond kolmandatest riikidest tekitab Euroopas ühiskonna, majanduse ja turvalisuse arengule rohkem takistusi. Rahva seas on levinud mõtlemine, et turvalisuse tagamine on politsei ja kutseliste päästeteenistujate kohustus, kellelt oodatakse tekkinud õnnetuste kiiret lahendamist. (Siseministeerium, 2015, lk. 3)

Siinkohal peab tähele panema, et õnnetuse korral on juba loodusele, varale, inimesele kahju tekkinud. Kõige õigem on õnnetusi ennetada. Iga kodanik saab enda turvalisust suurendada, kui parandab oma lähikonna ja enda käitumis viise. Tähtis on kujundada õiged hoiakud ja panna tähele ohte. Õnnetuse korral peab kodanik osutama abi ise või teatama õnnetusest Häirekeskust. Iga inimese hooliv käitumine aitab kogukonna turvalisust hoida ja suurendada. Kogukonna turvalisust kasvatades peab elanikkond koos asutustega moodustama turvalise elukeskkonna mudeli. Siseturvalisuse valdkonnas on tähtis jõuda probleemide põhjusteni, miks kodanikud ei tunne ennast turvaliselt ning ei oska ohtu tunda. Turvalise keskkonna tagamisel on oluline

märgata, millised on mure kohad eesmärkide saavutamisel ja kuidas neid takistusi eemaldada (Joonis 2). Turvalisuse keskkond on pidavas muutumises. Kaasaegse elu uuenemisega muutuvad turvalisuse taganemise lahendused, rahalised vajadused ning vajalikud tegevused ja kasvab ressursi vajadus. Kogukonna turvalisuse tagamiseks tuleb pidevalt tegevusi kavandada ja teha uuendusi. Turvalise tagamisel on tähtis kõigi ühine koostöö ja leida arukad ja nutikad lahendused, kuidas elanike ressursi kõrval rakendada kaasaegseid tehnoloogiaid. (Siseministerium, 2015, lk. 3)

Korraldusseadus näitab, et igal kodanikul on roll turvalisuse loomisel ehk avaliku korra tagamisel. Iga Eesti elanik saab turvalisuse tagamisse panustada, käitudes ohutult iseenda ja kaaskodanike suhtes ning keskkonna säästlikult, et ei tuleks tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Tähtis on tekitada turvalisem ühiskond, et kogukonna elu oleks korraldatud inimväärselt, mis hoiaks ära kuritegevuse, vägivalda, narkootiliste ainete pruukimise ja liiklusehuligaanide tekkimise. Ühiskonnale kehtestatud seadused ja nõuded aitavad luua turvalisemat kogukonna elu ja hoida ära ohtlikud olukorrad. Tuleohutuse seadus reeglistik aitab ennetada tulekahjude tekkimise. Kõik ennetusega seotud tooted aitavad ennetada ohtu ning kohustuslikud tooted näiteks suitsuandur, vinguandur annavad kodaniku hoonele turvalisema õhkkonna. (Korraldusseadus, 2010; Tuleohutus seadus, 2014)

Joonis 2. Siseturvalisuse eesmärkide panustamine ja saavutamine (Siseministerium, 2015)

Kodanike turvalisuse tunne sõltub ohtudest, mis tulenevad inimeste elukoha asukohast. Turvalisust saab kogukonnas suurendada kui on kindlad eesmärgid, et likvideerida koostöös kohalike kodanikega ohtlikud asjad või olukorrad, mis on elukohas tekkinud või võivad juhtuda. Ohutunde alandamisel võetakse arvesse vanuselisi, soolisi, tervise- ning mitmeid mõjusid, mis näitavad elanike ohutegureid ja nende eemaldamise viise. Naised tunnevad meestest rohkem ohtu tänavakuritegevuse, varguste, füüsilise - vaimse vägivalla, liikluse, narkootikumide kuritegevuse, inimkaubanduse, merereostuse ning internetikuritegevuse ees. Põhihariduse omandanud kodanikud tunnevad vähem ohtu kui kõrgharidusega kodanikud erinevate tänavakuritegevuse, varguse, korruptsiooni ning liikluse ees. (Siseministeerium, 2015, lk. 9)

Kuritegevuse ohvriks sattunud inimesed kardavad kõige rohkem tänavakuritegevust, vargusi ja füüsilist vaimset vägivalda ja sellega manipuleerimist. Muukeelsed kodanikud tunnevad rohkem ohtu tänavakuritegevuses, füüsilises vägivaldas, narkootikumide kuritegevuses ning inimkaubanduses. Erinevad turvalisuse uuringud ei anna terviklikku pilti, millised tegurid kujundavad elanike hinnangut turvalisusele. Tulevikus on siseministeeriumil plaan teha terviklik siseturvalisuse hindamise süsteem, mis näitab inimeste üldist turvalisust, nende teadmisi, hoiakuid ja käitumisstiile erinevate turvalisusega seotud teemadel ja võimaldab teha järeldusi turvalisuse parema meetmete tagamiseks. (Siseministeerium, 2015, lk. 9)

MTÜ Eesti Naabrivalve on elanike ühing, mille liikmete abil tagatakse kogukonna turvalisus. Naabrivalve liikmelisus seisneb kuritegevuse ennetusega ja nende eesmärk on tagada kohalike elanike turvalisus ja heakord. Naabrite omavaheline infovahetus ei aita kui külas on toime pandud kuritegelik tegevus ja see teave ei jõua vajaminevate ametkondadeni, kes aitaksid rikkumiste probleeme lahendada. Selleks, et kuritegelik info jõuaks õigesse kohta on igal naabrivalvega ühinenud elanikul oma naabrite, politsei, KOV-e ning naabrivalve projektijuhi kontaktandmed. (MTÜ Eesti Naabrivalve, 2021)

Naabrivalve ühing annab teabematerjale, tunnustab kord aastas tegusamaid naabrivalve sektoreid ja korraldab naabrivalve liikmetele õppekoolitusi turvalisuse teemadel. Naabrivalvel on mitmeid koostöö ja lepingupartnerid, kelle toodetelt ja teenustelt saavad liikmed soodustusi. Naabrivalvega liitumisel kirjutavad lepingule alla Eesti Naabrivalve, KOV, politsei ja liituva kogukonna sektori esindajad ja selle vanem (külavanem). Naabrivalvega liitunud liikmetele

tähendab see igasuguse abi saamist ja infot koostöö korraldamiseks naabrite ja teiste lepinguliste vahel. Naabrivalve julgustab kogukonna elanike teavitama tähelepanekutest ning korrarikkumisest, millesse inimesed ei ole seni sekkunud. Kohalikel elanikel naabrivalve liikmena on parem turvatunne, sest häda korral ei jääda probleemidega üksi. (MTÜ Eesti Naabrivalve, 2021)

Hädaolukord võib olla kogukonnale mingi sündmus või sündmuste ahel ehk elutähtsa teenuse puudumine, mis ohustab kogukonna elanike elu või tervist ja põhjustab suure varalise kahju või keskkonnakahju. Elutähtis teenus on teenus, mis määrab ühiskonna toimepidamise ja elutähtsa teenuse katkemine ohustab elanike elu või tervist. Elutähtsa teenuse katkemise põhjuseks võib olla äiksetorm, keskkonnareostus, lumetorm, üleujutus, tehnoloogia rike, elektri katkestus tormi puhul ja viirusest tingitud suured haigus kolded. (Hädaolukorra seadus, 2020)

Hädaolukorra lahendamise juhtimine toimub asutuste ja isikute (külavanemate) koostööl. Avalikkuse informeerimise hädaolukorrast, asutuste vaheline infovahetus, ulatusliku evakuatsiooni nõuded ja korra kehtestab Eesti Vabariigi valitsus. Hädaolukorrast tingitud evakuatsiooni korraldab Politsei- ja Piirivalveamet ning KOV aitab kohalike elanike evakueerimisele ja inimeste majutamisele ning toitlustamisele. Kohaliku kogukonna toimetulek hädaolukorras on tähtis, sest inimene ei pea tundma ohtu oma elule, varale ega tervisele. Kogukonna elanik peab tundma elukohas elades turvaliselt. Elutähtsat teenust tõlgendatakse tervikuna koos selle toimimiseks vajaliku ehitise, seadme, personali, varu või muu sellisega. Hädaolukorra lahendamiseks on koostatud hädaolukorra lahendamise plaan ja see kooskõlastatakse sellega seotud ministeeriumi ja Siseministeeriumiga. KOV-e üksus kooskõlastab hädaolukorra lahendamise plaani Päästeametiga. Elutähtsa teenuse toimimise ja hädaolukorra lahendamise on tähtis kaasata mitmed asutused ja isikud, sest elutähtsa teenuse taastamine nõuab kõigi osapoolte ühist koostööd ja vajalikke tehnilisi vahendeid. (Hädaolukorra seadus, 2020)

1.3. Külavanema koostöö riigiasutustega ja kogukonnaga

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus annab õiguse alevi, aleviku või küla koosolekul valida alevi-, aleviku- või külavanem. Külavanem võib osaleda valla- või linnavolikogu istungil sõnaõigusega. Volikogu võib võtta vastu linna kui asustusüksuse linnapea, alevi-, aleviku- ja külavanema statuudi, milles määratakse asustusüksuse linnapea, alevi-, aleviku- ja külavanema valimise kord, kandidaadile esitatavad nõuded, nimetatute õigused ja kohustused ning volituste kestuse periood. Alevi-, aleviku- või külavanema volituste kestus ei ole piiratud volikogu volituste kestusega. (Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, 2020)

Külavanem kui kogukonna esindaja on partnerlussuhtes KOV-ga ning saab välja tuua kogukonna vajadusi, kooskõlastades KOV eesmärke kogukonna vajaduste põhiselt. Arutelud KOV- ga aitavad poliitikat muuta kogukonna põhiseks. (Bishop & Davis, 2002, p. 20)

Päästeamet kui riigiasutus on rahva seas usaldusväärne organisatsioon, sest seda usaldab Eesti elanikest 95%. Külavanemad kui vabatahtlikud kogukonna esindajad on päästeametiga ühiselt koostööpartnerid, kes aitavad üksteist. Positiivne suund on ennetusele suunatud tegevused ja uute eesmärkide saavutamine, aga selline tegevus suurem surve tekitab kulutuste suurenemise ning selline väljakutse võtab rohkem keerukamaks ülesandeks. Et olla ühiskonnale eeskujulik teenuste osutaja peavad vabatahtlikud ja päästeamet tegema koostööd. (Päästeamet, 2016)

Kohalik omavalitus kui kohaliku riigivõimu esindaja on suhtluses erinevate kogukondadega vastavalt kogukonna aktiivsusele või passiivsusele. Seltsid ja kogukonna esindajad külavanemad on avalikuse probleemide läbirääkijad ja nad saavad kohaliku omavalituse poolt tehtud arutelude foorumites kaasa rääkida ja pakkuda lahendusi, mis oleks vaja kogukonnatasandil ära teha. Külavanemate kaasamine foorumite aruteludesse aitab kohaliku poliitikat kujundada ja hoiab omavalitsuse töö läbipaistvana ja ausana. Arutelufoorumites saab jagada kasulikke teoreetilisi ja praktilisi asju, mis aitavad suhelda kogukonna ja kohaliku omavalitsuse esindajatega. Sellised foorumid aitavad esitada uusi väljakutseid kohaliku omavalitsusele ja võivad algatada uusi vajalikke norme ja reegleid omavalituse tasandil. Tänu sellele saavad valla ametnikud ja külavanemad teha paremat koostööd. (Barnes, Newman, Knops & Sullivan, 2003, pp. 395-398)

Kohalike elanike ja kogukonna eestvedajate aktiivsem kaasamine otsustusprotsessi ja poliitika kujundamisse ja elluviimisesse tagab selle, et kogukonna kodanikud võtavad osa kohaliku poliitika kujundamisest, näiteks esitavad oma kodanike erinevaid ettepanekuid KOV-ele. Sellega tekib poliitika formuleerimise kui ka lõppotsuste vastutus KOV-ele. Kogukonna elanike kaasamine kohaliku poliitika kujundamisse on partnerlusel põhinev suhe kohalike kodanike ja avaliku võimu vahel. Kohalike otsustusprotsessides osalemine aitab kodanikel seotud olla kohalike teenuste osutamisega. (Siseministeerium, 2002, lk. 13)

Kogukonna kodanikud, seltsid ja külavanemad võivad võtta üle teatud funktsioone, milleks võivad olla vanurite, laste hooldekandega, keskkonnakaitse jms kogukonna heaolu tagavad tegevused. Selliste teenuste osutamisse on kaasatud palju vabatahtlikku tööjõudu. Avaliku võimu poolne toetus soosib elanikel tegema projekte ja saada finantsilist abi oma teenuste korraldamiseks. Kogukonna osalemine kohalike teenuste koostöös KOV-ga kasvatab kohalike kodanike ühtekuuluvust. (Siseministeerium, 2002, lk. 13)

Kogukonnakogu on kohaliku omavalitsuse erinevate kogukondade huvide paremaks esindamiseks ja arvestamiseks KOV-e ülesannete täitmisel moodustav valla ühe piirkonna esinduskogu. Kodaniku algatusel moodustuv kogukonnakogu ja kogu liikmed valitakse rahvakoosolekul. Koosolekute esindaja kutsub osalema ja teavitab kohalikke elanikke vähemalt kaks nädalat enne koosoleku pidamist. Kogukonna piirkonnas peab olema elanikke vähemalt kolmsada ja küla või alevik peab moodustama territoriaalse terviku. (Kogukonnakogu statuut, 2018)

Kogukonna moodustamisel peab arvestama kogukonna eripära, elanike tegevuspiirkonda ja asutuste omavahelist seotust. Igas kogukonnas saab olla üheksa liiget ja kuulumise kohaselt saab kuuluda ühte kogukonnakogusse. Liikme staatuse volitused kehtivad neli aastat. Kogukonnakogul on õigus teha algatusi piirkonda mõjutavatest küsimustest KOV õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks ja on õigus oma tegevuseks taotleda KOV-e eelarvest toetust. (Kogukonnakogu statuut, 2018)

Külavanemad tahavad saada rohkem kindlustunnet oma ameti kohustuste ja võimaluste suhtes, sest neil puudub teadlikkus, kuidas tagada kogukonna heaolu. Selline ebakindlus kahandab

külavanema aktiivsust ja töö tulemuslikkust. Hea on kui KOV on kehtestanud külavanema ametikoha, sest vastav dokument aitab selgust luua külavanemal, mis tegutsemis võimalusi ja õigusi tal on. Külavanemad tajuvad, et KOV-ed ei kaasa neid otsustusprotsessidesse. Omavalitsused tegutsevad külaelu edasiviimisel passiivselt, sest nad arvavad, et initsiatiiv peab tulema kogukonna poolt. KOV peaksid arvestama kogukonna esindajate esitatud muresid ja leidma lahendusi. Positiivne on see kui kohaliku omavalitsuse poolt on määratud ametnik, kes teeb koostööd külavanematega, sest see tagab koordineerimise ja suhtluse. Hea koostöö mudelina kiidetakse külavanemate ja küla esindajate ümarlaudu. (Kodukant, 2017, lk. 6-7)

Kogukonna ümarlauad ja koosolekud annavad ülevaate kohaliku elu probleemidest. Koosolekud on tõhusad kui osalema on kaasatud ka KOV ametnikud, mis annab parema koostöö kogukonna ja KOV vahel. Ümarlaua koostamisel ja tegemisel peab kaasama kõiki sihtgruppi osapooli nii valla kui ka kogukonna eestvedajaid, et vältida arusaamatusi ning tagada ümarlaua aus läbipaistev toiminine. Koosolekul või ümarlaua toimumisel peaks arvestama, et kogukonna soovid ja huvid oleksid esindatud kõige parimal viisil. (Kodukant, 2017, lk. 6-7)

KOV-ed kasutavad erinevaid poliitilisi juhtimise stiile. Kogukonnaga on tehtud mitmeid struktuure ja otsuseid, et kaasata küla eestvedajaid valla tegevusplaanide teostuses. Kohaliku kogukonna eripära peab arvestama kui on vaja midagi uut teha või muuta. Külavanemate ja KOV- e ametnike üksteisest arusaamine aitab kogukonna probleemidele leida lahendusi. (Haus & Klausen, 2010, pp 276-277)

Ühinenud valla külavanemad peaksid üksmeelse organisatsioonina kohaliku omavalitsuse planeerimisprotsessides osalema ja hoidma dialoogi kogukonna ning KOV-ga ,et esindada väikeste kogukondade huve. (Madzivhandila & Maloka, 2014, p. 656)

Jätkusuutlikkuse suurendamine aitab hoida partnersuhteid kohaliku omavalitusega ja kogukonnaga. Parema jätkusuutlikkuse tagab kui kogukonna esindajateks on pühendunud, entusiastlikud, positiivsed ja aktiivsed külavanemad. (Wescott, 2002, p. 569)

Vabaühenduste ja KOV koostöös avalike teenuste organiseerimisel saab eristada kahte lähenemis viisi. Esimene viis on see kui KOV-ed ja riigiasutused sõnastavad ja kontrollivad kogu teenuspakkumisega seonduvat ja kogukonna esindajad täidavad avaliku sektori tellimust.

Sellesse viisi kuulub lepinguline delegeerimine ja täpsem toetuste eraldamine KOV valdkonnapoliitilistest soovist avaliku teenuse osutamiseks. Teine viis on ühine koostöö, kus avaliku teenuse sõnastab kogukonna esindajad või vabaihendus ning KOV võtab endale passiivse abistaja rolli ning ta ei sekku teenuse osutamisse igapäevaselt, sest siis ei pea avalik võim võtma vastutust teenuse kvaliteedi ja teostuse eest. KOV ei telli siin teenust, sest ta tagab kogukonna kodanikele suunatud teenuse osutamist. Kohalike vabaihendustele eraldatakse raha sõltuvalt ühenduste ja külavanemate nõudlusest, kus tähtis pole KOV poliitiliste eesmärkide saavutamine (näiteks sotsiaalpoliitika jne.) vaid kogukonna kodanike algatuse toetamine. (Lember, Parrest & Tohvri, 2011, lk. 13-14)

Praktikas on nii, et kogukonna esindajad on avalike teenuste partneriks eelkõige KOV vabatahtlike ülesannete täitmisel. Avaliku teenuse maht sõltub ühisest koostööst. Partnerluses on sõlmitud lepingud on enamasti deklaratsiooni iseloomuga ning sisaldavad harva selliseid küsimusi nagu teenuse tagamise tulemuslikkuse hindamist, kolmandate isikute õiguste kaitset, vastutust ja aruandluskohustust, teenuse pakkumise järjepidevust, riskide jagamist jne. Praktika näitab, et KOV ja vabaihenduste esindajate partnerluse lepingud avaliku teenuse pakkumisel sõlmitakse juriidiliselt nii halduslepingut kui tsiviilõiguslikke lepinguid. (Lember, Parrest & Tohvri, 2011, lk. 13-14)

Külavanem on isik, kes teeb kindlaks ohud ja otsib lahendusi nende likvideerimiseks. Vajadusel organiseerib talgud, näiteks tormi kahjustuste eemaldamiseks. KOV volitab külavanemat kirjutama projekte ja tegema koosolekuid, et suurendada külaelanike teadlikkust küla arengu teemadel. Külavanem juhib külakogukonna osasaamist ja osalemist KOV arengukavas olevatest programmidest (majandus, sotsiaal ja kultuur). (Kushandajani, 2020, p. 3018)

2. KÜLAVANEMATE ROLLIOOTUSE UURING

Teises peatükis kirjeldab autor lõputöö uurimismetoodikat ning valimit. Autor analüüsib ankeetküsimustikke, et välja selgitada milline on Kagu – Eesti külavanemate roll kogukonna turvalisuse tagamisel. Lõputöö lõpus esitab autor ettepanekud, järeldused ning kokkuvõtte.

2.1. Uurimismetoodika ja valim

Töös kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit. Andmeid kogutakse töö autori koostatud ankeetküsimustikuga. Ankeetküsimustik on hea viis jõuda suurema valimini saades neilt standardiseeritud vastuseid. Selline meetod sobib teadlikkuse uurimiseks ja inimese seisukoha teada saamiseks. (Õunapuu, 2014, lk. 160) Valim moodustatakse eesmärgistatud ning kõikse valimi põhimõttel, kus eesmärgistatud valimi kriteeriumiks on külavanema staatus. Kõiksesse valimisse kuuluvad kõik Kagu-Eesti külade külavanemad, kes saavad võrdse võimaluse küsimustikule vastata. (Teddlie & Yu, 2007, pp. 77-78; 80)

Lõputöö uuringus osalemise võimalust pakuti 60-le Kagu-Eesti külavanemale. Ankeetküsimustiku saatis autor emaili teel kolme maakonna (Võrumaa, Valgamaa, Põlvamaa) külavanematele. E-maili aadressid sai autor omavalitsuse koduleheküljelt. Lõputöö uuringust osavõttust pidid Kagu – Eesti külavanemad teavitama seitsme päeva jooksul. Ankeetküsimustik on autori poolt koostatud ja koosneb kogumahu 21-st küsimusest, millest 14 küsimust on valikvastusega ja seitse avatud vastusega. Ankeetküsimustikule vastas tähtajaliselt 17 külavanemat ja neli külavanemat saatsid kaks päeva hiljem lõputöö autori meilile. Kokku vastas ankeetküsimustikule 21 (35%) külavanemat.

Antud lõputöö uuringu valim moodustus KOV-te kodulehel olevate külavanemate kontaktandmete põhjal. Ankeetküsimustiku koostamisel on tuginetud järgnevatele materjalidele: Eesti Külaliikumise Kodukant Külaliikumise strateegia 2030, Päästemeti strateegia aastani 2025 ja Siseturvalisuse arengukavast 2020–2030 (2015-2020).

2.2. Andmete kogumine ja analüüs

Ankeetküsimuste esimesest osast kuni kolmanda osani soovib autor saada vastuse esimesele uurimusküsimusele, **millist rolli mängib külavanem kogukonna turvalisuse tagamisel?** Ankeetküsitlus saadeti Kagu – Eesti 60-le külavanemale e-maili teel. 17 külavanemat vastasid tähtajaliselt ja neli külavanemat vastasid kaks päeva hiljem. Väheldane osavõtt küsitluses võib näidata külavanemate madalat valmisolekut koostööks.

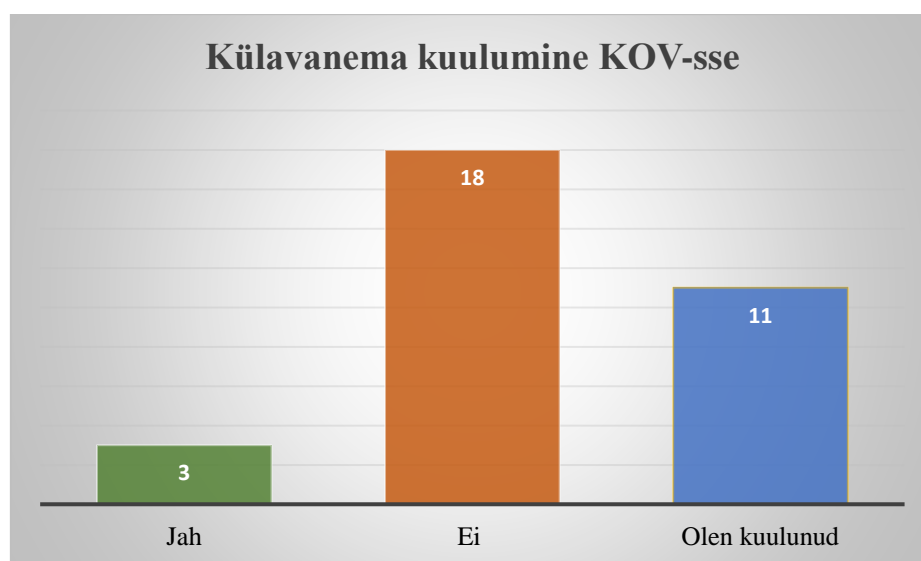
Esimeses osas on küsimused, mis puudutavad külavanema profiili. Uuringust selgus, et 57% on meessoost külavanemad ja 43% naissoost külavanemad. Enamus külavanemaid on ametis olnud viis kuni 10 aastat (kaasa arvatud 10 aastat ja rohkem tegutsenud külavanema staaž) see moodustab 57% protsenti külavanematest. See näitab meestel ja naistel on võrdne võimalus saada valituks külavanema ameti kohale kogukonna poolt. Külavanemate keskmine vanus on 45 aastat. Kõige vanem külavanem on 72 aastane ja kõige noorem külavanem on 32 aastane (tabel 1).

Tabel 1. Külavanema profiil (autori koostatud)

Külavanem	Sugu	Vanus	Külavanema staaž	Külavanema piirkond
KV1	Naine	32	1 – 3 aastat	Valgamaa
KV2	Mees	50	3 – 5 aastat	Valgamaa
KV3	Naine	48	5 – 10 aastat	Võrumaa
KV4	Naine	54	5 – 10 aastat	Valgamaa
KV5	Mees	46	10 aastat ja rohkem	Põlvamaa
KV6	Naine	47	1 – 3 aastat	Valgamaa
KV7	Naine	70	1 – 3 aastat	Põlvamaa
KV8	Mees	42	3 – 5 aastat	Valgamaa
KV9	Mees	49	3 – 5 aastat	Võrumaa
KV10	Mees	72	10 aastat ja rohkem	Põlvamaa
KV11	Mees	67	1 – 3 aastat	Põlvamaa
KV12	Naine	56	3 – 5 aastat	Võrumaa
KV13	Naine	64	10 aastat ja rohkem	Võrumaa
KV14	Mees	45	5 – 10 aasta	Võrumaa
KV15	Mees	43	5 – 10 aasta	Valgamaa
KV16	Mees	53	10 aastat ja rohkem	Põlvamaa

KV17	Mees	49	5 – 10 aasta	Valgamaa
KV18	Mees	53	5 – 10 aasta	Võrumaa
KV19	Naine	47	10 aastat ja rohkem	Valgamaa
KV20	Naine	33	3 – 5 aastat	Võrumaa
KV21	Mees	59	10 aastat ja rohkem	Võrumaa

Autor esitas ankeedis küsimuse, „Kas külavanem kuulub kohaliku omavalitsusse või mitte?“. Ankeetküsitlusest selgus, et 14% vastanutest on kohaliku omavalitsuse liige, vastajatest 11 ehk 50% on varasemalt kuulunud kohaliku omavalitsuse liikmete hulka, kuid hetkel 86% külavanemates ei kuulu kohaliku omavalitsusse (joonis 3.). Külavanema kuulumine kohaliku omavalitsusse võimaldab kogukonna probleeme lahendada valla arengukavast lähtuvalt, sest kui külavanem on kohaliku omavalitsuse liige on tal suurem hääle õigus volikogus kogukonna muredele leida lahendusi. (käesolev töö lk. 16)

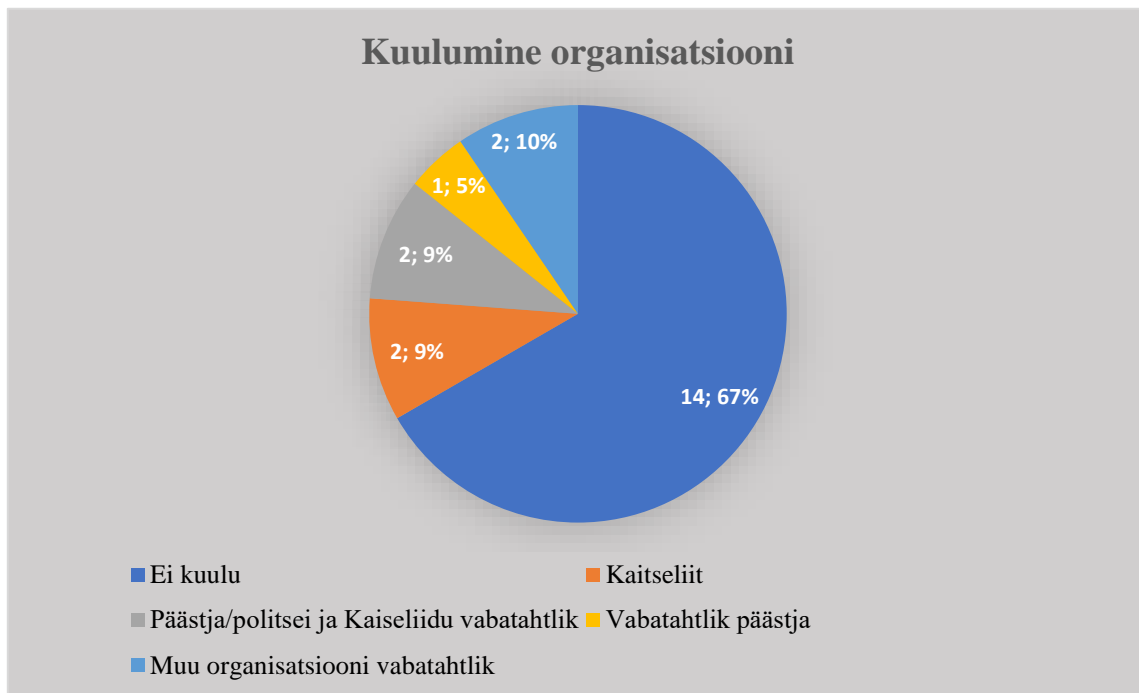

Joonis 3. Külavanema kuulumine kohaliku omavalitsuse liikmete hulka (autori koostatud)

Autor uuris küsitluses, „Kas külavanemad kuuluvad vabatahtliku tegevusena veel mõnda organisatsiooni peale külavanema ameti?“. Vastustest selgus, et 14 vastajat (67%) ei kuulu teistesse vabatahtlikesse organisatsioonidesse (joonis 3). **Kaks** külavanemat vastasid, et kuuluvad vabatahtliku liikmena kaitseliidu organisatsiooni. **Kaks** külavanemat vastasid, et on

tegevad päästja/politseid ja kaitseleidu vabatahtliku liikmena. Üks külavanem vastas, et on vabatahtlik päästja. Kaks külavanemat vastasid, et tegutsevad vabatahtlikena teistes organisatsioonides, üks külavanematest vabatahtliku spordikohtunikuna ja teine külavanem punase risti tegevuses meedikuna. Vabatahtlik tegevus teistes organisatsioonides annab külavanemale võimaluse saada uusi teadmisi, oskusi, kogemusi ja õppida tundma ühiskonna teistsuguseid sihtrühmi. Koostöös nende organisatsioonidega aitab luua sotsiaalset kapitali, ühiskondlikke väärtusi ja aitab kaasa poliitiliste eesmärkide saavutamisele ühiskonnas.

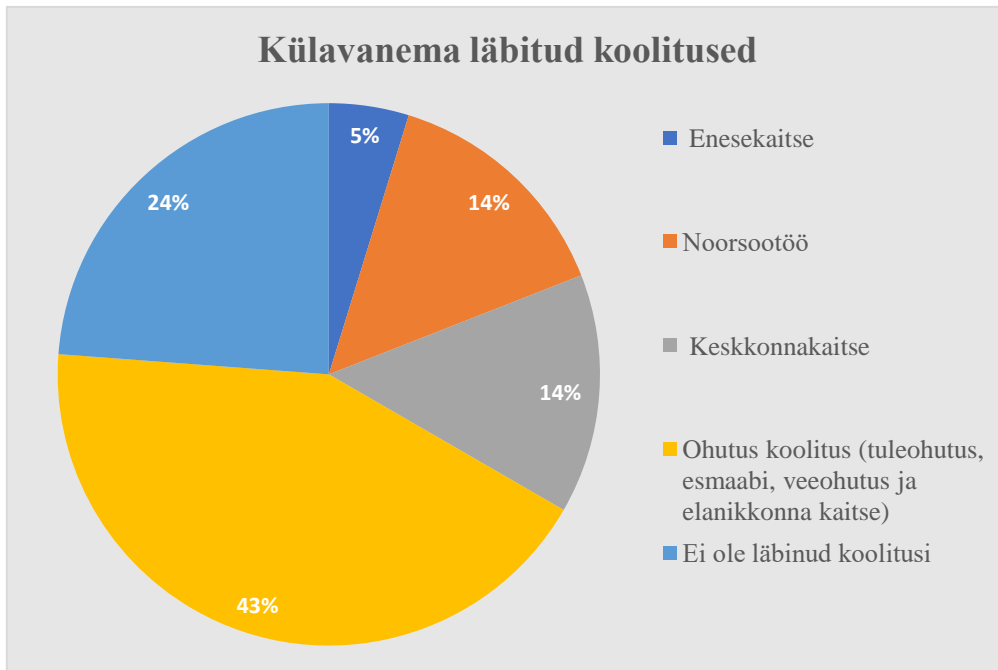
(käesolev töö lk. 16)

Joonis 4. Külavanemate kuulumisse vabatahtlikesse organisatsioonidesse (autori koostatud)

Koolitused on õppe eesmärgil vajalikud teemakohaste teadmiste ja praktiliste oskuste saavutamine. Enamus koolitusi on tasulised ja KOV peaks rahastama külavanemate või kogukonna MTÜ esindajate erinevate koolitustel osalemist. KOV peaks jagama koolituste infot kohaliku esindajatele, kas meili teel või enda KOV-e veebilehel. Järgmises küsimuses soovis autor teada saada, „Milliseid koolitusi on külavanem ametialaselt läbinud?“. Koolitustel osalemine annab uusi teadmisi ja oskuseid turvalisuse teemadel. Läbitud koolitustest annab

ülevaate joonis 5. Ohutuskoostitus (tuleohutus, veeohutus, esmaabi ja elanikkonna kaitse) on läbinud **üheksa** külavanemat. Keskkonnakaitse on läbinud **kolm** külavanemat. Noorsootöö koolituse on läbinud **kolm** külavanemat. Enesekaitse on läbinud **üks** külavanem. Koolitusi ei ole läbinud **viis** külavanemat. (joonis 5).

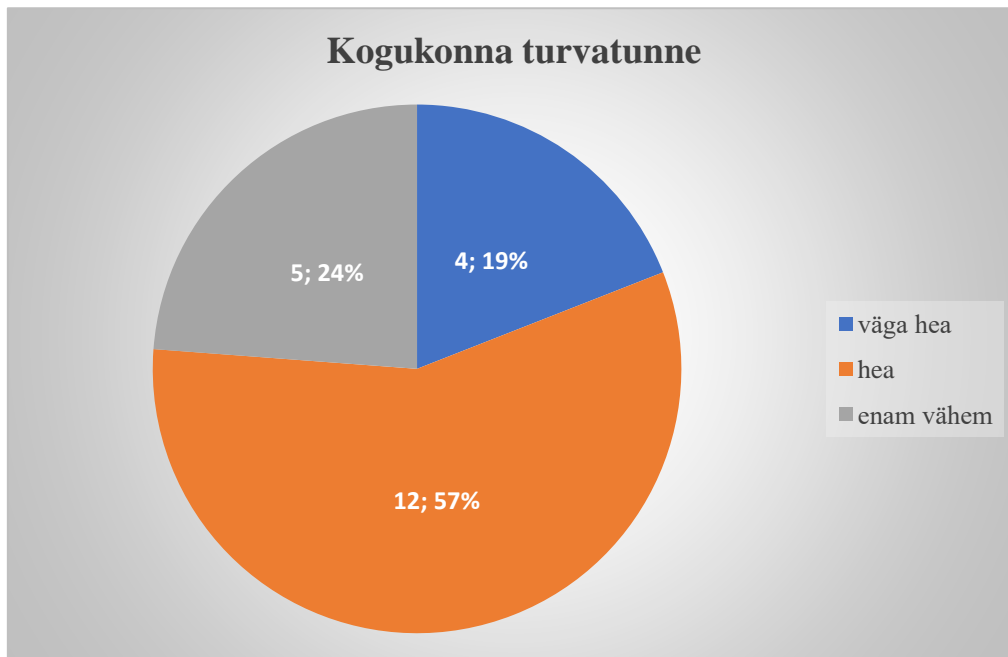

Joonis 5. Külavanema läbitud koolitused (autori koostatud)

Kokkuvõtteks saab öelda, et külavanemad kõige suurema tõenäosusega läbinud ohutuse koolituse üheksa külavanemat (43%) (tuleohutus, veeohutus, esmaabi ja elanikkonna kaitse). Viis külavanemat (24%) pole läbinud ühtegi koolitust.

Teises osas otsis autor vastuseid kogukonna turvalisust puudutavatele küsimustele. Autor soovis saada vastuse küsimusele, „*Milline on vastaja küla kogukonna turvatunne?*“. **Kaksteist** külavanemat (57 %) hindas kogukonna turvatunnet heaks. **Viis** külavanemat (24%) vastas, et kogukonna turvatunne rahuldav ning **neli** külavanemat (19%) leidis, et kogukonna turvatunne on väga hea (joonis 6). Kogukonna liikmed tunnevad ennast turvaliselt kui nad teavad, et abi vajadusel saabub abi kohale (kiirabi, pääste, politsei). Kodanike turvalisuse tunne sõltub ohtudest, mis tulenevad inimeste elukoha asukohast. Turvalisust saab kogukonnas suurendada kui on kindlad eesmärgid, et likvideerida koostöös kohalike kodanikega ohtlikud esemed ja

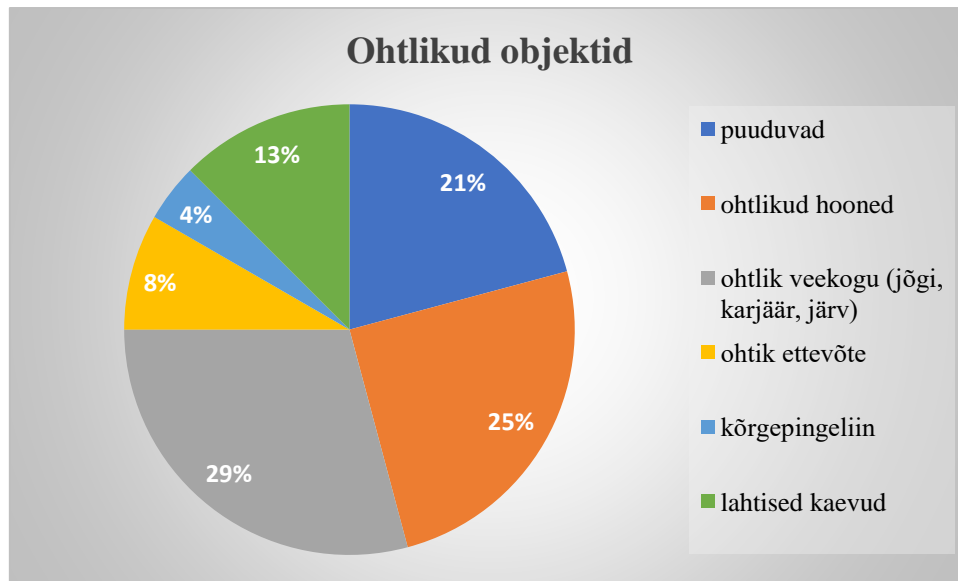
objektid või olukorrad. (käesolev töö lk. 12-13)

Joonis 6. Kogukonna turvatunne (autori koostatud)

Töö autor uuris, „Kas kogukonnas on naabrivalve?“. Ankeetküsitluse vastusest selgus, et valdavalt puudub külades ametlik toimiv naabrivalve, vaid igas kolmandas külas on toimiv naabrivalve. Naabrivalve aitab tõsta kogukonna elanike turvalisust. MTÜ Naabrivalve ehk Ühing on elukeskkonna turvalisusega tegelevaid mittetulundusühinguid, mis jagab teistele ühingu liikmetele turvalisuse teemadel õppematerjale, koolitusi ja arendab teiste asutustega ühiseid koostöid. (käesolev töö lk. 14-15)

Turvalisuse seisukohast esitas uurimustöö autor küsimuse, „Kas küla kogukonnas leidub ohtlikke objekte?“. (joonis 7). Küsimuse eesmärk oli kaardistada kogukonna territooriumil objektid, mida külavanem hindab külaelanike tervisele või elule võimaliku ohuallikana.

Joonis 7. Ohtlikud objektid külas (autori koostatud)

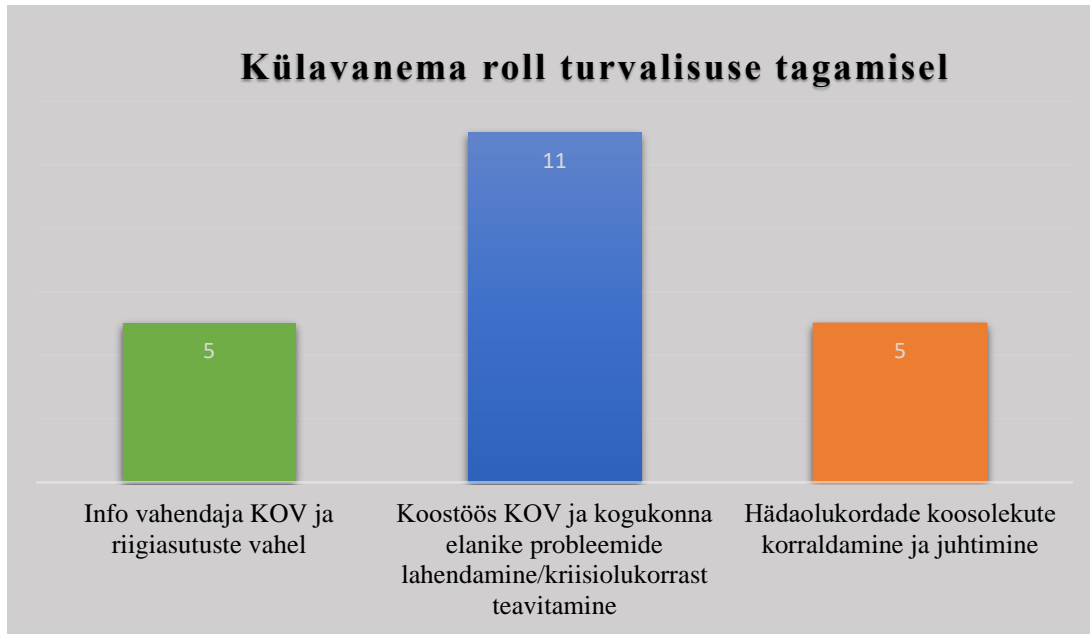
Kokkuvõtteks saab öelda, et külavanemad peavad suurimaks ohuks külas ohtliku veekogu olemasolu (29%), teisel kohal on vanad mahajäetud hooned, mis moodustasid (25%) ohtlikest objektidest. Lisaks kujutavad ohtu ka lahtiseid kaevud, mis moodustasid (13%) ohtlikest objektidest. Kahel juhul toodi ohtliku objektina välja ohtlike ettevõtete tegutsemist külas ja ühel juhul oli külas ohtlik kõrgepingeliin (joonis 7).

Autor soovis teada, „Kas küla kogukonnas on olemas evakuatsiooniplaan suurõnnetuste korral (tulekahju, torm, üleujutus, elektri katkestus)?“. Kõik kakskümmend üks külavanemat (100%) vastasid, et neil pole oma külas olemas evakuatsiooniplaani suurõnnetuste puhul ja tegevusplaani õnnetuste korral ohutuks evakuatsiooniks.

Saamaks ülevaadet, kuidas hindab külavanem enda vabatahtlikku tööd ja teadmisi esitas autor küsimuse „Milline on külavanema roll küla kogukonna turvalisuse tagamisel?“. Vabatahtlik töö on tunnustust väärt ja tänu külavanema aktiivse tegutsemisele on tema elanike probleemide läbirääkija KOV-ga ja lahenduste leidja. Kogukonna teavitamine hädaolukorrast ja vajalike koosolekute pidamine aitab kogukonnale infot jagada ja hädaolukorras toime tulla. (käesolev töö lk. 17-18)

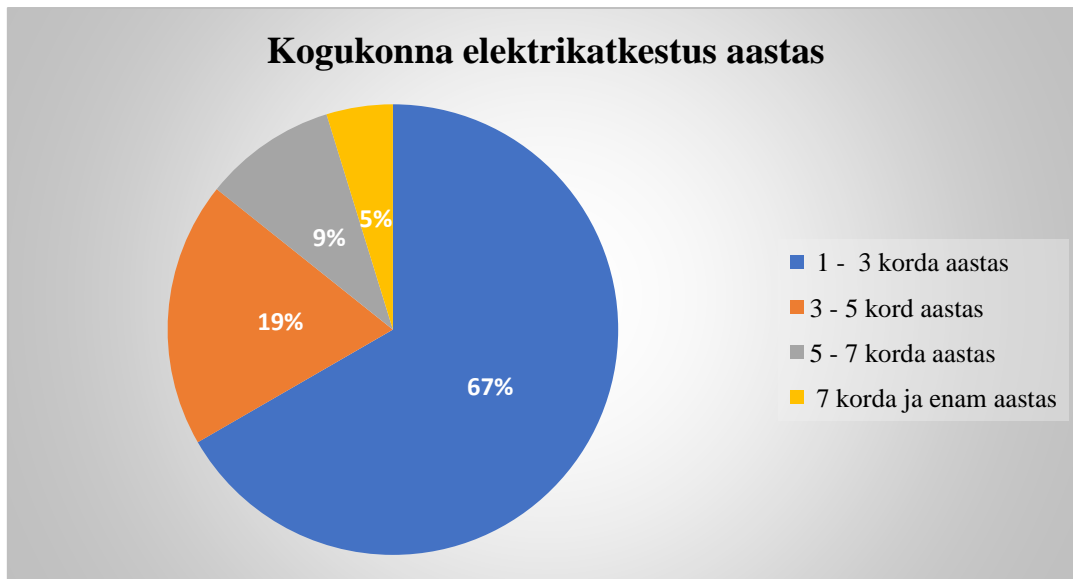
Viis külavanemat (24%) vastasid, et külavanem on isik, kes on info vahendaja KOV-e ja

riigiasutuste vahel. **Üksteist** külavanemat (52%) vastasid, et külavanema roll turvalisuse tagamisel on koostöö tegemine KOV-ga ja kogukonna külaelanikke probleemide lahendamine ja teavitamine kriisiolukorrast. **Viis** külavanemat (24%) vastasid, et külavanema roll turvalisuse tagamisel on hädaolukordade koosolekute korraldamine ja juhtimine (joonis 8).

Joonis 8. Külavanema roll turvalisuse tagamisel (autori koostatud)

Kaasaegsete majapidamistes mõjutab elekter elutähtsate teenuste toimimist (vesi, tehnika toimimine, sideteenus, kaugküte jne.) Elektrikatkestus mõjutab otseselt inimeste turvaliselt ning ka turvatunnet sellest tulenevalt esitas autor küsimuse, „*Kui tihti on külas olnud elektrikatkestusi?*“. **Neliteist** külavanemat 67% vastasid, et nende külas on esinenud elektrikatkestust 1-3 korda aastas. **Üks** külavanem (5%) vastas, et külas on elektrikatkestust esinenud 7 korda ja enam aastas. **Neli** külavanemat (19%) vastasid, et nende külas on elektrikatkestust esinenud 3-5 korda aastas. **Kaks** külavanemat (10%) vastasid, et nende külas on elektrikatkestust esinenud 5-7 korda aastas (joonis 9).

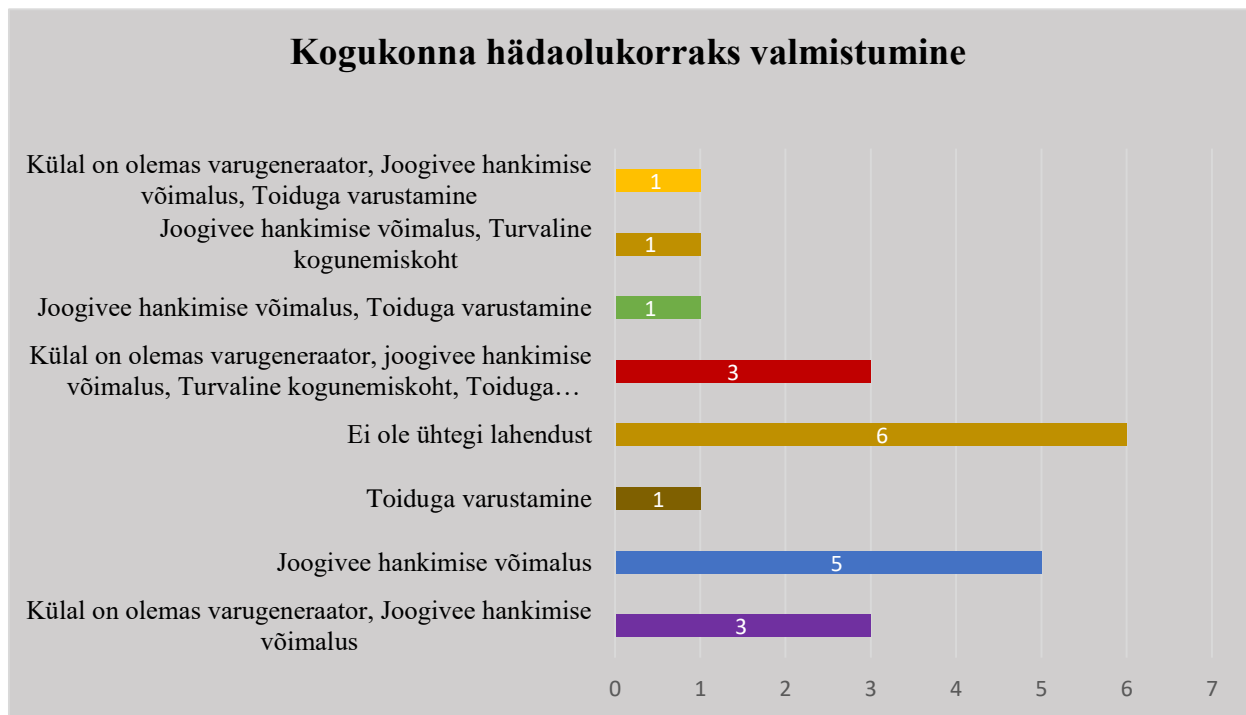
Joonis 9. Kogukonna elektrikatkestus aastas (autori koostatud)

Kui elektrikatkestus kestab pikemalt kui mõned päevad, siis hakkab see mõjutama inimese elu ja tervist. Autor soovis teada küsimusega, „*Kui pikalt on ankeetküsimustikule vastanute külas elektrikatkestus kestnud?*“. **Seitseteist** külavanemat (81%) vastasid, et nende kogukonnas on elekter ära olnud 1 - 3 päeva. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et nende kogukonnas on elekter ära olnud 5 - 7 päeva. **Üks** külavanem (5%) vastas, et nende kogukonnas on elekter ära olnud 3 – 5 päeva.

Hädaolukorras toimetulekust võib sõltuda kogukonna elanike elu või tervis, sest hädaolukord võib olla mingi sündmuse või sündmuste ahela ehk elutähtsa teenuse puudumine. (käesolev töö lk. 15)

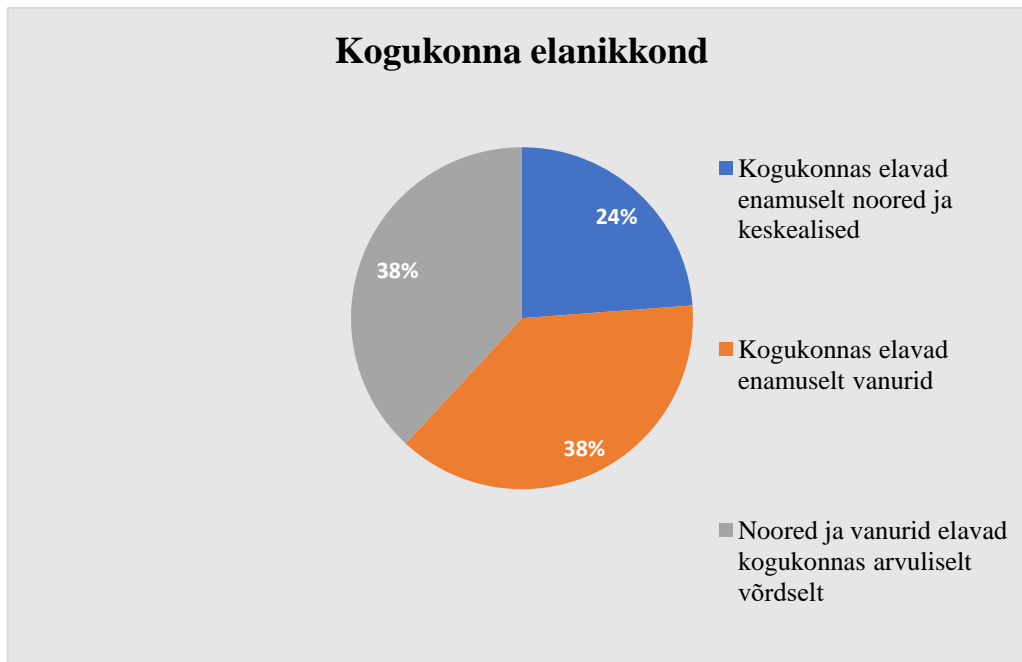
Autor soovis saada vastust küsimusele, „*Kuidas teie küla kogukond on valmistunud hädaolukorraks?*“. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et nende on hädaolukorra lahendamiseks olemas varugeneraator, joogivee hankimise võimalus, turvaline kogunemiskoht ja võimalus varustada kogukonna elanikke toiduga. **Üks** külavanem (5%) vastas, et külal on olemas varugeneraator, joogivee hankimise ja kogukonna elanike toiduga varustamise võimalus. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et nende kogukonnas on hädaolukorra lahendamiseks olemas varugeneraator ja joogivee hankimise võimalus. **Viis** külavanemat (24%)

vastasid, et olemas on joogivee hankimise võimalus. **Üks** külavanem (5%) vastas, et hädaolukorra puhul on võimalik kogukonna elanikke varustada toiduga. **Üks** külavanem (5%) vastas, et olemas on joogivee hankimise võimalus ja turvaline kogunemiskoht. **Üks** külavanem (5%) vastas, et olemas on joogivee hankimise ja kogukonna elanike toiduga varustamise võimalus. **Kuus** külavanemat (29%) vastasid, et nende külas ei ole ühtegi lahendust, mis aitaks hädaolukorda lahendada või leevendada (joonis 11).

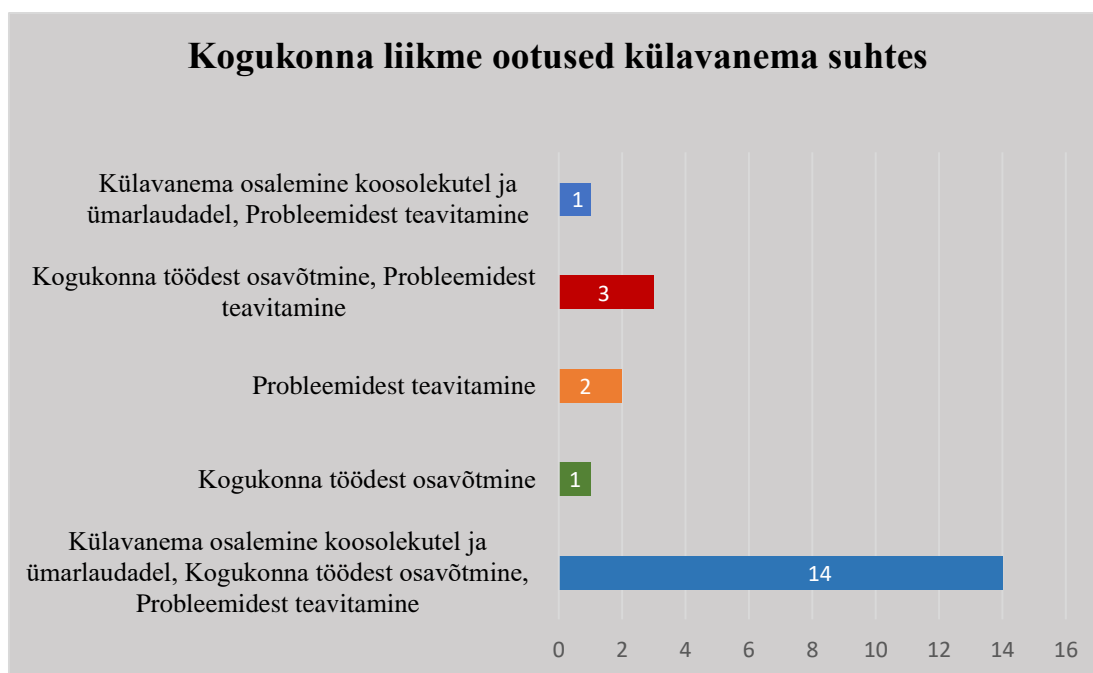
Joonis 11. Kogukonna hädaolukorraks valmistumine (autori koostatud)

Küla kogukond koosneb elanikest, kes seal elavad ja toimetavad. (käesolev töö lk. 9) Kolmandas osas esitas autor küsimused kohaliku kogukonna kohta ja soovis teada, „*Milline on küla kogukonna vanuseline elanikkond?*“. **Viis** külavanemat (24%) vastasid, et nende kogukonnas elavad enamusest noored ja keskealised. **Kaheksa** külavanemat (38%) vastasid, et nende kogukonnas elavad enamusest vanurid. **Kaheksa** külavanemat (38%) vastasid, et nende kogukonnas elavad noored ja vanurid arvuliselt võrdselt (joonis 12).

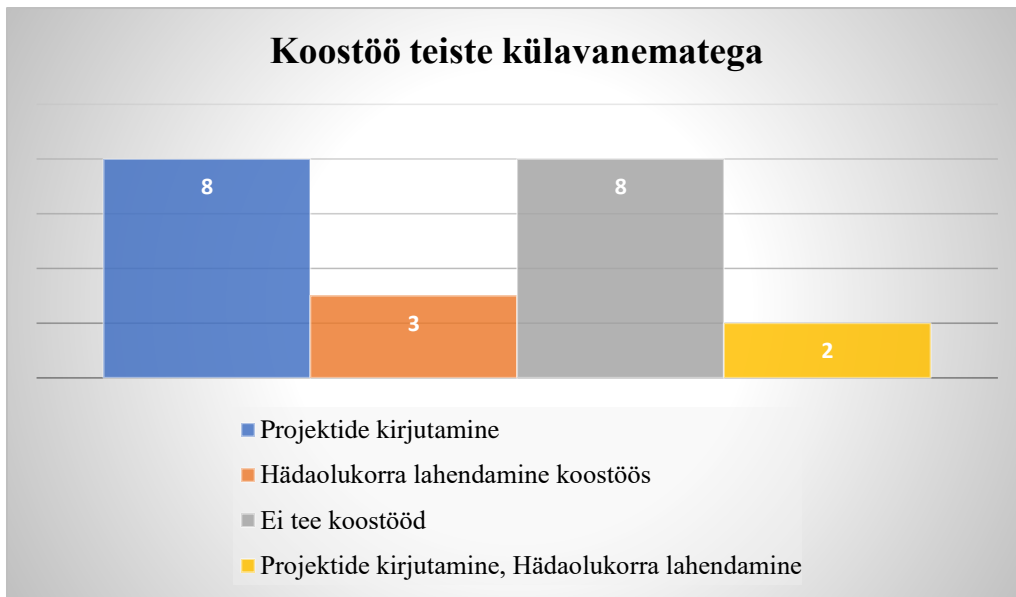
Joonis 12. Kogukonna elanikkond (autori koostatud)

Autor soovis teada, „*Millised ootused on sinul kui kogukonnaliikmel külavanema ametikohal olevale inimesele?*“. **Neliteist** külavanemat (67%) vastas, et kui nemad on kogukonnaliikme rollis, siis nende ootuseks on külavanema osalemine koosolekutel ja ümarlaudadel, kogukonna töödest osavõtmine ja probleemidest teavitamine. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et kui nemad on kogukonnaliikme rollis, siis nende ootused külavanemale on kogukonna töödest osavõtmine ja probleemidest teavitamine. **Üks** külavanem (5%) vastas, et tema ootused külavanemale on koosolekutel ja ümarlaudadel osalemine ja probleemidest teavitamine. **Kaks** külavanemat (10%) vastasid, et nende ootused on probleemidest teavitamine. **Üks** külavanem (5%) vastas, et külavanem võiks kogukonna töödest osa võtta (joonis 13).

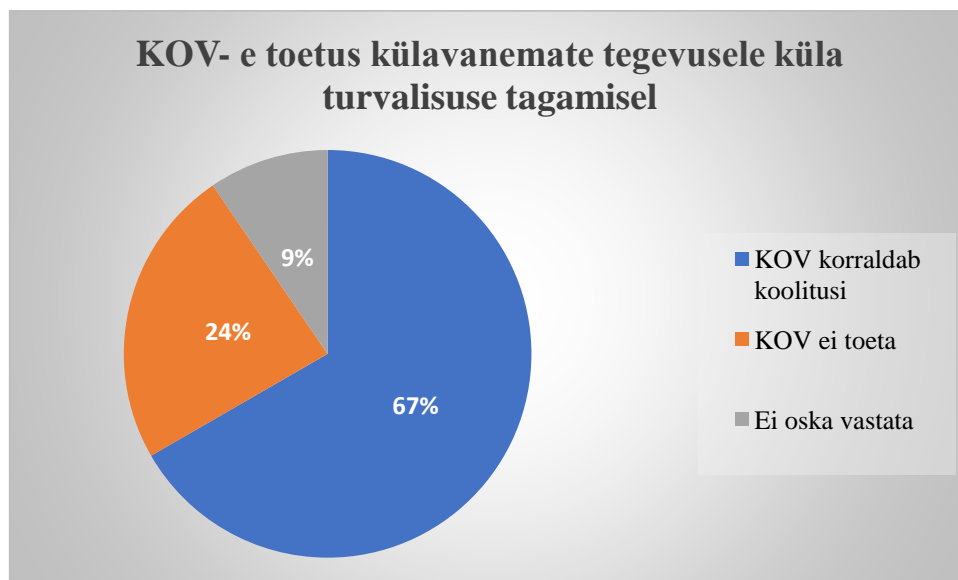
Joonis 13. Kogukonna liikme ootused külavanema suhtes (autori koostatud)

Ankeetküsimuste neljandas osas soovib autor saada vastuse teisele uurimusküsimusele, **millised kitsaskohad on külavanema ja KOV-e koostöös kogukonna turvalisuse parendamiseks?** Järgneva küsimusega sooviti teada, „*Millist koostööd teevad külavanemad teiste külavanematega?*“. Kui külavanemad teevad ühiseid projekte ja koostööd, siis see aitab hoida dialoogi kogukonna ning KOV-ga, et esindada väikeste kogukondade huve. **Kaheksa** külavanemat (38%) vastas, et ei tee koostööd teiste külavanematega. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et teevad koostööd teiste külavanematega hädaolukorra lahendamisel. **Kaks** külavanem (10%) vastas, et teevad koostööd teiste külavanematega ühiste kogukonnaprojektide kirjutamisel ja hädaolukorra lahendamisel. **Kaheksa** külavanemat (38%) vastasid, et teevad teiste külavanematega koostööd ühiste projektide kirjutamisel (joonis 14). (käes olev töö lk. 17)

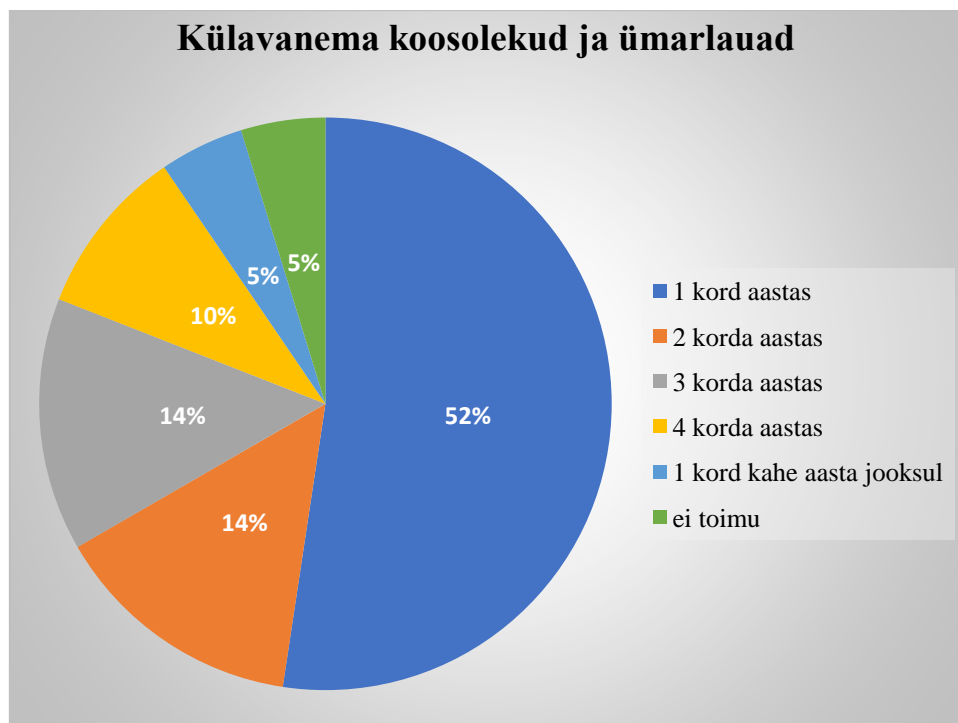
Joonis 14. Külavanema koostöö teiste külavanematega (autori koostatud)

Autor esitas küsimuse, „*Kuidas toetab KOV külavanema tegevust küla turvalisuse tagamisel?*“. **Neliteist** külavanemat (67%) vastasid, et KOV korraldab külavanematele koolitusi. Viis külavanemat (24%) vastasid, et KOV ei toeta külavanemate tegevust. **Kaks** külavanemat (10%) vastasid, et ei oska küsimusele vastata (joonis 15).

Joonis 15. KOV toetus kogukonna turvalisusse (autori koostatud)

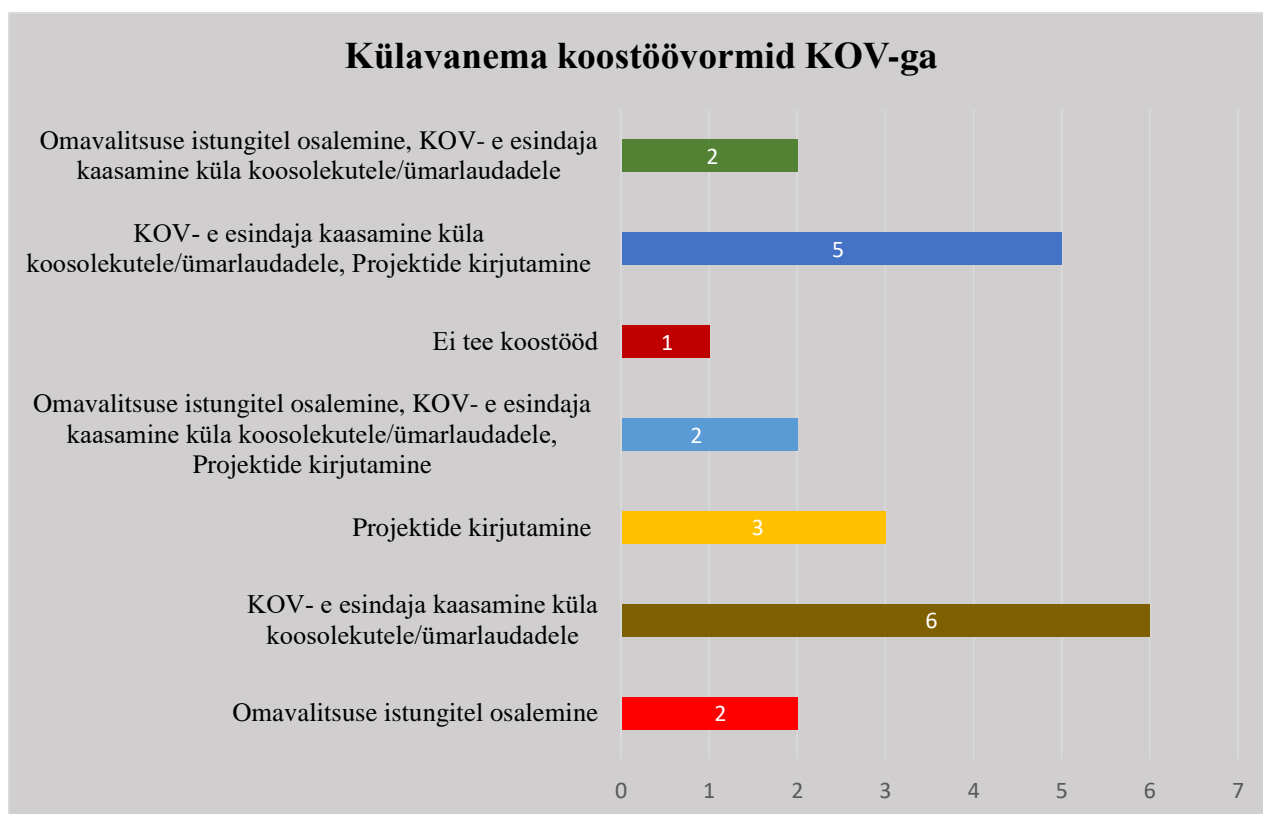
Koosolekud ja ümarlauad on külavanema juhtimisel või eestvedamisel tehtavad koosviibimised, mis aitavad kogukonna probleeme esile tuua ja lahendada. (käesolev töö lk. 17) Küsimusele, „*Kui sageli teie külas toimub kogukonna koosolekuid või ümarlaudu?*“. **Üksteist** külavanemat (52%) vastasid, et koosolekuid ja ümarlaudu toimub 1 kord aastas. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et nende kogukonnas toimub 2 korda aastas küla koosolekuid ja ümarlaudu. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et nende kogukonnas toimub 3 korda aastas küla koosolekuid ja ümarlaudu. **Kaks** külavanemat (10%) vastasid, et nende kogukonnas toimub 4 korda aastas küla koosolekuid ja ümarlaudu. **Üks** külavanem (5%) vastas, et nende kogukonnas ei toimu üldse küla koosolekuid ega ümarlaudu. **Üks** külavanem (5%) vastas, et nende külas toimub koosolek üks kord kahe aasta jooksul (joonis 16).

Joonis 16. Külavanema koosolekud ja ümarlauad (autori koostatud)

Järgmise küsimusega soovis autor teada, „*Milliseid turvalisust tagavaid õppuseid on külades kogukonnale tehtud?*“. **19** külavanemat (90%) vastasid, et nende kogukonnas pole turvalisust tagavaid õppuseid tehtud. **Üks** külavanem (5%) vastas, et nende kogukonnas on turvalisuse teemal tehtud teede läbivuse õppus. **Üks** külavanem (5%) vastas, et nende kogukonnas on tehtud keskkonnakaitse õppus.

Viimases küsimusega soovis autor teada saada, „*Milliseid KOV-e koostöövorme külavanemad kasutavad?*“. (käesolev töö lk. 18) **Kuus** külavanemat (29%) vastas, et koostöövormide poolest kasutavad võimalusena KOV-e esindaja kaasamist küla koosolekutele/ümarlaudadele. **Neli** külavanemat (24%) vastasid, et koostöövormina kasutavad omavalitsuse istungitel osalemist ja KOV-e esindaja kaasamist küla koosolekutele/ümarlaudadele. **Kolm** külavanemat (14%) vastasid, et kasutavad koostöövormina ühiste projektide kirjutamist KOV-ga. **Üks** külavanem (5%) vastas, et ei kasuta ühtegi koostöövormi KOV-ga. **Üks** külavanem (5%) vastas, et kasutab koostöövormina omavalitsuse istungil osalemist ja ühiste projektide kirjutamist KOV-ga. **Kaks** külavanemat (9%) vastas, et kasutab koostöövormina omavalitsuse istungitel osalemist (joonis 17).

Joonis 17. Külavanema koostöövormid KOV-ga (autori koostatud)

Uuringu tulemustest sai autor teada külavanemate ja KOV-e koostöö kitsaskohad. Ankeetküsimustiku vastuseid analüüsid sai autor lõputöös püstitatud uurimusprobleemi uurimisküsimustele vastused.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada Kagu–Eesti külavanemate rolliootus kogukonna turvalisuse tagamisel. Uurimistulemustest lähtudes esitab lõputöö autor järeldused ja ettepanekud külavanema rolli selgepiiriliseks kirjeldamiseks hädaolukordadeks valmistumisel. Selle saavutamiseks püstitas lõputöö autor järgmised uurimisküsimused:

- Millist rolli mängib külavanem kogukonna turvalisuse tagamisel?
- Millised kitsaskohad on külavanema ja KOV-e koostöös kogukonna turvalisuse

parendamiseks?

Teoreetilises teemakäsitluses andis autor ülevaate külavanema koostöö võimalustest riigiasutustega ja kogukonnaga (käesolev töö lk 16-19). Külavanem on kohaliku kogukonna inimeste aktiivne eestvedaja ja küla esindaja. Kogukonna inimesed on probleemide edastusega passiivsed, kuid siiski võiksid kogukonna elanikud külavanematele muredest teada anda. Kogukonna liikmed ootavad külavanematelt koostöö tegemist kohaliku omavalitsusega, et küla ohtlikud objektid saaksid kaardistatud ja ohutuks tehtud, sest nii saab ennetada õnnetusi, mis võivad rikkuda külaelanike elu ning tervist. Külavanema töös on oluline tunnetada kohustust ja isiklikku vastutust, mis aitab kogukonna inimesi esindada ja kaitsta nende huve. Külavanema roll KOV ees on olla erinevate murekohtade ja vajaduspõhiste kogukonna sõnumite vahendaja. Külas elavad elanikud ootavad külavanemalt, et külavanem on isik, kes teavitab kriisiolukorrast külaelanikke, korraldab ja juhib koosolekuid ning teeb koostööd KOV-ga ja erinevate ametitega (käes olev töö lk 30-31). Lähtuvalt eeltoodust teeb töö autor **esimese ettepaneku**: külavanem peab tegema tihedamat koostööd kogukonnaga, selgitamaks välja kogukonna turvalisust mõjutavaid tegureid (nii objektid, loodusnähtused, inimesed jne).

Kõik uuringus osalenud külavanemad vastasid, et nende külas puudub kriisist tingitud hädaolukorras tegutsemise plaan ja evakuaatsiooniplaan (käesolev töö lk 26; lk 28-29). Kohaliku omavalitsuse juht on kriisikomisjoni juht kohalikus vallas või linnas. Igal KOV-el peab olema tulenevalt piirkonna riskihinnangutest koostatud hädaolukorra lahendamise plaanid ja käitumisjuhised kohalikele valla elanikele. Kogukondades pole teostatud turvalisuse alal õppuseid, mis aitaksid küla elanike elutähtsa teenuse katkemise puhul hädaolukorras toimetulemist. Külaelanikud ootavad hädaolukorras külavanemalt täpseid käitumisjuhiseid ja tegutsemist (käesolev töö lk 15). Sellest tulenevalt teeb autor **teise ettepaneku** KOV-le, kaasata külavanemad hädaolukorra lahendamise plaanide koostamisse, et piirkondlikud riskid oleksid võimalikult adekvaatselt hädaolukorra lahendamise plaanis arvestatud. **Kolmanda ettepanekuna** näeb autor ette külavanemate kaasamise hädaolukorra lahendamise plaani õppustele ning kogukonnale vajalike juhiste jagamisele.

Uuringus selgus, et enamus külavanemaid ei kuulu kohalikku omavalitsusse, mis raskendab kogukonna probleemide lahendamist (käesolev töö lk 22). Kuigi küsimustik ei küsinud

KOV-sse mittekuulumise põhjuseid, võib arvata, et põhjusteks võivad olla nt küla ebasobiv asukoht, tahtmatus osaleda formaalses juhtimisorganis jne. Selle lahenduseks on töö teoreetilises peatükis väljatoodud kogukonnakogud, mille eesmärk on avaldada arvamusi KOV-e hallatavate asutuste ja kohalike teenuste kvaliteedi kohta (käesolev töö lk 17). Sellest tulenevalt teeb autor **neljanda ettepaneku** külavanematele moodustada kogukonnakogu, sest kogukonnakogul on õigus oma külade tegevuseks taotleda valla eelarvest toetust, avaldada arvamust ja teha ettepanekuid kohalikule omavalitsusele piirkonda puudutavates küsimustes.

Antud uuringus selgus, et enamikus valimisse kuulunud kogukondades puudub ametlik naabrivalve (käesolev töö lk 25). Järelikult on valdav enamus külade elanikud passiivsed turvalisuse tagamisel. Autor teeb **viienda ettepaneku** külavanematele, kes võiksid propageerida oma kogukonnas MTÜ Eesti Naabrivalvega ühinemist. Naabrivalve teeb koolitusi ja arendab koostööd kohaliku omavalituse, politsei, päästeameti, kiirabi ja elukeskkonna turvalisust suurendavate asutustega (turva-, luku-, uste-, kindlustusfirmadega jne). Naabrivalve ühingu liikmele on võimalus saada soodsamalt turvalisuse teenuseid ja projektide toetust, mis aitavad tagada kogukonna turvalisust (käesolev töö lk 14).

Külavanemate poolt välja toodud ohtlikud objektid kogukonnas olid vanad hooned ja ohtlik veekogu (jõgi, järv, karjäär) (käesolev töö lk 26). Teoreetilises peatükis on välja toodud, et külavanem on see, kes vastutab küla ja kogukonna heaolu ja turvalisuse eest, tehes koostööd KOV-e ja teiste partneritega (käesolev töö lk 19). Lähtuvalt eeltoodust teeb töö autor **kuuenda ettepaneku** külavanematele, kes võiksid teha koostööd ohtlike hoonete omanikega, et piirata ligipääs vanadele, seisma jäänud hoonetele. **Seitsmenda ettepanekuna** näeb autor ette külavanemate tiheda koostöö KOV-e ja Päästeametiga tagamaks ohtlike veekogude märgistamist teabeinfo tahvlitega, millel on kirjas turvalist käitumist tagav info.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö otsis vastust uurimisprobleemile, kuidas tunnetavad külavanemad oma rolli kogukonna turvalisuse tagamisel? Lõputöö eesmärk oli välja selgitada Kagu-Eesti külavanemate rolliootus turvalisuse tagamisel. Uurimis tulemustest lähtudes esitas lõputöö autor järeldused ja ettepanekud külavanema rolli selgepiiriliseks kirjeldamiseks hädaolukordadeks valmistumisel, mille tulemusel sai täidetud lõputöö eesmärk.

Antud lõputöös viidi läbi uuring kvantitatiivsel uurimismeetodil ja saadud andmete analüüsimisel sai autor vastused järgmistele **uurimisküsimustele**:

1. Millist rolli mängib külavanem kogukonna turvalisuse tagamisel?
2. Millised kitsaskohad on külavanema ja KOV-e koostöös kogukonna turvalisuse parendamiseks?

Teoreetilise teemade käsitlemisega ning ankeetküsimustikuga kogutud andmete analüüsi tulemusel jõudis autor alljärgnevatele järeldusteni:

1. külades puudub hädaolukorra lahendamise plaan või evakuaatsiooni plaan;
2. enamus külavanemaid ei kuulu KOV-e liikme hulka;
3. enamus valimisse kuulunud külad ei osale ametlikus Naabrivalve programmis;
4. kogukonnas leidub märgistamata ja vabalt juurdepääsetavaid ohtlike objekte (vanad hooned, ohtlik veekogu: jõgi, järv ja karjäär).

Antud uuringu tulemuste põhjal tegi autor **ettepanekud külavanematele**:

1. Külavanem peab tegema tihedamat koostööd kogukonnaga, selgitamaks välja kogukonna turvalisust mõjutavaid tegureid (nii objektid, loodusnähtused, inimesed jne).
2. Moodustada kogukonnakogu, omamaks tugevamat positsiooni KOV-ga koostöös. Samuti on kogukonnakogul õigus oma külade tegevuseks taotleda valla eelarvest toetust, avaldada arvamust ja teha ettepanekuid kohalikule omavalitsusele piirkonda puudutavates küsimustes.

3. Propageerida oma kogukonnas MTÜ Eesti Naabrivalvega ühinemist, mis tagaks erinevate soodustuste ja programmide abil turvalisema elukeskkonna.
4. Tõhustada koostööd erinevate partneritega (nt KOV, Päästeamet, ohtlike hoonete omanikud). Tihedama koostöö tulemusel saab tagada turvalisema keskkonna, ohtlike hoonete ligipääsu piiramise ja ohtlike veekogude märgistamise.

Uuringu tulemuste põhjal tegi autor kaks ettepanekut ka KOV-tele:

1. kaasata külavanemad hädaolukorra lahendamise plaanide koostamisse, et piirkondlikud riskid oleksid võimalikult adekvaatselt hädaolukorra lahendamise plaanis arvestatud.
2. kaasata külavanemaid hädaolukorra lahendamise plaani õppustele ning kogukonnale vajalike juhiste jagamise. Selline tegevus aitab tõsta kogukonna teadlikkust ning ära hoida inimestes hädaolukorras tekkivat paanikat ja riskikäitumist.

Tuleviku vaates näeb autor antud teema käsitlust täpsemini uurida kvalitatiivse meetodiga, võttes põhifookusesse kohaliku omavalitsuse juhid. Kuna käesoleva töö uuringust selgus, et Kagu-Eestis on vähe külavanemaid ja nende koostöö aktiivsus teiste külavanematega ja KOV-ga on minimaalne, siis on oluline teada saada põhjused, miks koostööd ei tehta ning mis on takistused ja võimalikud toetavad tegevused.

SUMMARY

The aim of the dissertation is to find out the role expectation of the village elders of South-Eastern Estonia in ensuring the security of the community and to make proposals for a clear description of the role of the village elder. The work examines the awareness of the village elder about the preparation of a community emergency, cooperation with the local government, and cooperation with other village elders. In work to achieve the goal of the dissertation, the author set three research tasks: to analyze and systematize the nature of the village elder and the community; to map the expectation of the role of village elders in South-Eastern Estonia in ensuring community safety in emergency preparedness and to synthesize theory and research results and to make conclusions and proposals for describing the role of village elders in emergency preparedness.

Based on the results of this study, the author made suggestions to village elders:

the village elder must work more closely with the community to identify the factors that affect the security of the community (objects, natural phenomena, people, etc.).

to form a community council in order to have a stronger position in cooperation with the local government. The community council also has the right to apply for support from the rural municipality budget for the activities of its villages, to express an opinion and make proposals to the local government on issues concerning the area;

to promote joining the NGO Estonian Neighborhood Watch in its community, which would ensure a safer living environment through various incentives and programs; Enhance cooperation with various partners (eg local government, Rescue Board, owners of dangerous buildings). Closer cooperation can ensure a safer environment, restricting access to dangerous buildings and labeling dangerous water bodies.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Barnes, M., Newman, J., Knops, A. & Sullivan, H., 2003. Constituting 'The Public' in public participation. *Public Administration*, 81(2), pp. 379–399.

Bishop, P. & Davis, G., 2002. Mapping Public Participation in Policy Choices. *Australian Journal of Public Administration*, 61(1), pp. 14-29.

Camino, L., 2000. Youth-Adult Partnerships: Entering New Territory in Community Work and Research. *Applied Developmental Science*, 4:S1, pp. 11-20.

Chouhan, C., Laperriere, C., Aljallad, Z., Kropczynski, J. & Wisniewski, P., 2019. Co-Designing for Community Oversight: Helping People Make Privacy and Security Decisions Together. *PACM on Human-Computer Interaction*, 3(146), pp. 1-31.

Dalby, S. & Mackenzie, F., 1997. Reconceptualising local community: environment, identity and threat. *Area*, 29.2, pp. 99-108.

Dassieu, L. & Sourial, N., 2021. Tailoring interventions for social isolation among older persons during the COVID-19 pandemic: challenges and pathways to healthcare equity. *International Journal for Equity in Health*, pp. 1-4.

Eesti Külaliikumine Kodukant, 2014. *Eesti Külaliikumine Kodukant strateegia 2014-2020*.

[Võrgumaterjal]

Available at: <https://kodukant.ee/wp-content/uploads/2016/12/strateegia-ta%CC%88isvers.pdf>

[Kasutatud 20. 01. 2021].

Eesti Külaliikumine Kodukant, 2020. *Juhised abistamiseks kogukondadele ja vabatahtlikele*.

[Võrgumaterjal]

Available at: <https://kodukant.ee/uudised/kogukond-tule-appi/>

[Kasutatud 20. 01. 2021].

Eesti Külaliikumine Kodukant, 2008. *Külavanema statuut*. [Võrgumaterjal]

Available at: <https://kodukant.ee/wp-content/uploads/2016/12/Ku%CC%88lavanema-statuut->

kommenteeritud-va%CC%88ljaanne.pdf [Kasutatud 15. 02. 2021].

Eesti Külaliikumine Kodukant, 2017. *Külavanemate uuring "Külavanemate institutsionaalse koostöömudeli väljatöötamine kohalikele omavalitsustele"*. [Võrgumaterjal] Available at: <https://kodukant.ee/wp-content/uploads/2016/11/K%C3%BClavanemate-uuring-2017.pdf> [Kasutatud 15. 02. 2021].

Graham, C. L., Scharlach, A. E. & Price Wolf, J., 2014. The Impact of the “Village” Model on Health, Well-Being, Service Access, and Social Engagement of Older Adults. *Health Education & Behavior*, 41(1S), pp. 1-7.

Haldusreformi seadus (2016) RT I, 21.12.2016, 34.

Haus, M. & Klausen, J. E., 2011. Urban Leadership and Community Involvement: Ingredients for Good Governance? *Urban Affairs Review*, 47(2), pp. 256–279.

Hädaolukorra seadus (2020) RT I, 17.05.2020, 3.

Kahar, F., Asse, A., Nasrullah, M., Akib, H. & Saslam, R., 2019. Role of Village Head as Development Administrator in Mattirowalie Village Maniangpajo subdistrict Wajo District Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 383, pp. 1058-1061.

Klamp, M. E., 2020. *Linnalähedase tiheasutuspiirkonna kaugelasuva keskusega maaomavalitsusse kuulumisega seotud probleemid. Bakalaureusetöö*. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool.

Kogukonnakogu statuut (2018) RT IV, 29.12.2018, 157.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (2020) RT I, 10.07.2020, 97.

Korralduse seadus (2014) RT I, 10.07.2020, 53.

Kumar, P., 2013. Role Expectations, Role Perceptions and Role Performance of Extension Personnel. *American International Journal of Research in Humanities, Arts and Social Sciences*, 4(1), pp. 06-13.

Kushandajani, K., 2020. A Study of Leadership in the Management of Village Development Program: The Role of Local Leadership in Village Governance. *Talent Development & Excellence*, 12(3), pp. 3009-3020.

Kübar, U. & Hinsberg, H., 2014. *Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas*. Tallinn: Ecoprint

Käger, M., Luring, M., Pertšjonok, A., Kaldur, K. & Nahkur, O., 2019. *Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018*. [Võrgumaterjal] Available at: <https://vabatahtlikud.ee/wp-content/uploads/2015/04/Vabatahtlikus-tegevuses-osalemise-uuring-2018.pdf> [Kasutatud 22.03.2021].

Lember, V., Parrest, N. & Tohvri, E., 2011. *Vabaihendused ja partnerlus avaliku sektoriga*. Tallinn: Ecoprint.

Luht, K., 2014. *Tule- ja uppumisõnnetuste ennetus*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Madzivhandila, T. & Maloka, C., 2014. Community Participation in Local Government Planning Processes: A Paramount Step Towards a Successful Service Delivery. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(16), pp. 652-657.

Michels, A. & De Graaf, L., 2010. Examining Citizen Participation: Local Participatory Policy Making and Democracy. *Local Government Studies*, 43(6), pp. 477-491.

MTÜ Eesti Naabrivalve, 2021. *Naabrivalve kodulehekülg*. [Võrgumaterjal] Available at: <https://naabrivalve.ee/naabrivalve/uhingust/> [Kasutatud 30.03.2021].

Noorkõiv, R., 2016. *Külavanemate roll kohaliku kogukonna arengus ja selle dünaamika*. [Võrgumaterjal] Available at: https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2016/11/kogukondlik-mudel_analuus_final2.pdf [Kasutatud 12.02.2021].

Peiponen, A., 2010. *Eraettevõtjate roll ja panus turvalisuse loomisel Tartu valla territooriumil. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Perrault, E., McClelland, R., Austin, C. & Sieppert, J., 2011. Working Together in

Collaborations: Successful Process Factors for Community Collaboration. *Administration in Social Work*, , 35:3, pp. 282-298.

Proos, I., Toobal, K. & Kolnes, M., 2008. *Külavanema statuut. Kommenteeritud väljaanne.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://kodukant.ee/wp-content/uploads/2016/12/Ku%CC%88lavanema-statuut-kommenteeritud-va%CC%88ljaanne.pdf>

[Kasutatud 20. 01. 2020].

Päästeamet, 2016. *Päästeameti strateegi aastani 2025.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://www.rescue.ee/files/2018-09/srateegia-est-web.pdf>

[Kasutatud 20. 01. 2020].

Päästeameti põhimäärus, (2017) RT I, 15.02.2017, 4.

Ristmäe, M., 2017. *Külavanema roll väikeses ja suures kohalikus omavalitsuses ning enne ja pärast ühinemist. Bakalaureusetöö.* Tartu: Tartu Ülikool.

Siseministeerium, 2002. *Kodanikud kui koostööpartnerid.* [Võrgumaterjal] Available at: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodanikuyhiskond/2002_kodanikud_kui_koostvpartnerid.pdf [Kasutatud 12.02.2021].

Siseministeerium, 2015. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020.* [Võrgumaterjal] Available at: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/STAK/2016/siseturvalisuse_a_rengukava_2015-2020.pdf [Kasutatud 12.02.2021].

Skidmore, P., Bound, K. & Lownsborough, H., 2006. *Community participation Who benefits?.* Prepared and printed by: York Publishing Services Ltd

Smailes, P. J., 2002. What makes rural communities 'sustainable'? Reflections on an Australian example. *South Australian Geographical Journal*, 1, pp. 81-93.

Srirejeki, K., 2018. Empowering the role of village owned enterprises (BUMDes) for rural development: case of Indonesia. *Journal of Accounting, Management, and Economics*, 20(1),

pp. 5-10.

Teddlie, C. & Yu, F., 2007. Mixed Methods Sampling: A Typology With Examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), pp. 77-100.

Tuleohutuse seadus (2010) RT I, 10.12.2020, 35

Uuetoa, M., 2020. *Eesti elanike ja piirkonnapolitseinike hinnang ning kaasatus turvalise elukeskkonna kujundamisele õigusrikkumiste ennetamise eesmärgil. Lõputöö.* Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Vihma, P. & Lippus, M., 2016. *Kogukondlik turvalisus : juhend.* Tallinn: Linnalabor.

Wescott, G., 2002. Partnerships for capacity building: community, governments and universities working together. *Ocean & Coastal Management*, 45, pp. 549–571.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja Kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.* Tartu: Tartu Ülikool.

LISAD

Lisa 1. Kaaskiri ja ankeetküsimustik

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia päästeteenistuse eriala tudeng ja kirjutan oma lõputööd teemal „Kagu-Eesti külavanema roll kogukonna turvalisuse tagamisel“. Lõputöö juhendajaks on Sisekaitseakadeemia õppejõud Kärt Reitel. Lõputöös otsin selgust uurimisprobleemile, kuidas tunnetavad külavanemad oma rolli kogukonna turvalisuse tagamisel?

Lõputöös püstitatud eesmärkide saavutamiseks soovin läbi viia ankeetküsitluse Kagu–Eesti külavanemate vahel, et saada teavet ja hinnanguid uurimisprobleemi lahendamiseks. Lõputöö uurimuses soovin saada vastused järgmistele uurimisküsimustele:

- Millist rolli mängib külavanem kogukonna turvalisuse tagamisel?
- Millised kitsaskohad on külavanema ja KOV-e koostöös kogukonna turvalisuse parendamiseks?

Lõputöö tulemuste abil soovin välja selgitada Kagu-Eesti külavanemate rolliootus kogukonna turvalisuse tagamisel ja teha ettepanekud külavanema rolli selgepiiriliseks kirjeldamiseks hädaolukordadeks valmistumisel.

Ankeetküsimustikus on kaksikümmend üks küsimust, millest üheksale küsimusele on võimalik vastata vabavastuse vormis. Palun andke 1 nädala jooksul tagasisidet, kas olete nõus käesolevasse uurimistöösse oma panust andma ja küsimustikule vastama. Küsimustiku vastuseid ootan enda emailile poomjooonas@gmail.com 15.03.2021 kuupäevaks.

Lugupidamisega

Joonas Poom

poomjoonas@gmail.com

53632316

- C) 5 - 7 korda aastas
- D) 7 korda ja enam aastas

10) Kui pikalt on Teie külas kestnud elektri katkestus?

- A) 1 - 3 päeva
- B) 3 - 5 päeva
- C) 5 - 7 päeva
- D) 7 päeva ja enam

11) Milliseid objekte peate enda külas ohtlikuks?

- A) Hooned
- B) Karjäär
- C) Kaevud
- D) Ettevõtte
- E) Veekogu milline?
- F)
-
-

12) Milliseid koolitusi olete läbinud külavanema ametis?

- A) Esmaabi
- B) Enesekaitse
- C) Noorsootöö
- D) Keskkonnakaitse
- E) Ohutus koolitus (tuleohutus, veeohutus ja elanikkonna kaitse)
- F)
-
-

13) Milliseid turvalisust tagavaid õppuseid on Teie küla kogukonnale tehtud?

- A) Evakuatsiooni õppus
- B) Teede läbivuse õppus
- C) Elektri katkestuse õppus
- D) Vee ja kütte katkestuse õppus
- E)
-
-

14) Kui sageli Teie külas toimub kogukonna koosolekuid või ümarlaudu?

- A) 1 kord aastas
- B) 2 korda aastas
- C) 3 korda aastas
- D) 4 korda aastas
- E)
-
-

15) Kas Teil küla kogukonnas on olemas evakuatsiooniplaan suurõnnetuste korral (tulekahju, torm, üleujutus, elektri katkestus) ?

- A) Jah
- B) Ei

16) Kuidas Teie küla kogukond on valmistunud hädaolukorraks?

- A) Külal on olemas varugeneraator
- B) Joogivee hankimise võimalus
- C) Turvaline kogunemiskoht
- D) Toiduga varustamine

17) Milliseid KOV-e koostöövorme Te külavanemana kasutate?

- A) Omavalitsuse istungitel osalemine
- B) KOV- e esindaja kaasamine küla koosolekutele/ümarlaudadele
- C) Projektide kirjutamine
- D)

18) Millist kootööd teete teiste külavanematega?

- A) Projektide kirjutamine
- B) Ühised turvalisuse õppused
- C) Hädaolukorra lahendamine koostöös

19) Kuidas toetab KOV külavanema tegevust küla turvalisuse tagamisel?

- A) KOV korraldab külavanematele koolitusi
- B) KOV ei toeta külavanemate tegevust
- C).....

20) Milline on Külavanema roll küla kogukonna turvalisuse tagamisel?

- A) Teavitab kriisi olukorrast külaelanikke
- B) Info vahendaja KOV ja riigiasutuste vahel
- C) Hädaolukordade koosolekute korraldamine ja juhtimine
- D) Koostöös KOV ja kogukonna elanikega probleemide lahendamine

21) Sinul kui kogukonna liikmel, mis ootused on külavanemale?

- A) Koosolekutel ja ümarlaudadel osalemine
- B) Kogukonna töödest osavõtmine
- C) Probleemidest teavitamine
- D).....

Täna vastamast !!!

